دنیایەکی باشتر.. دیمانەی مستەفا سابیر لەگەڵ مەنسور حکمەت

چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕادیۆی ئینتەرناسیۆناڵ
دیمانەی مستەفا سابیر لەگەڵ مەنسور حکمەت سەبارەت بە دنیایەکی باشتر بەرنامەی کۆمۆنیزمی کارگەری
وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
دەقەکە لە کاسێتەکەوە وەرگیراوە
بەشی یەکەم ١٦:٥٢ خولەکە

سابر: له‌ میانی چه‌ند به‌رنامه‌یه‌کدا، له‌گه‌ڵ مه‌نسوور حکمه‌تدا، باس له‌ لایه‌نه‌ جۆراوجۆره‌کانی به‌رنامه‌ی “جیهانێکی باشتر”ی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران ده‌که‌ین. مەنسوور حکمەت سکرتێری کۆمیتەی ناوەندی حیزبە و نووسەری ئەم بەرنامەی “دنیایەکی باشترەیە”. بەڕێز حیکمەت زۆر سوپاس بۆ ئەوەی کات پێداین. پێش ئەوەی پرسیارەکانم بکەم، گوێگران ئاگادار دەکەمەوە کە دەتوانن دەقی بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری “دنیایەکی باشتر” لە ماڵپەڕە جیاوازەکانی حیزبەوە دابەزێنن، ڕەنگە ماڵپەڕەی “هەفتانە” ئاسانتر بێت لە ماڵپەڕەکانی دیکە، و ئێمە دڵخۆش دەبین کە ئێوەش پرسیارەکانتان بۆ ئێمە بەجێبهێڵن لە ڕێگەی مەسنجەری ڕادیۆیی، ئیمەیڵ یان فاکس.

پێش ئەوەی مەنسوور حکمەت باس لە پرسیارەکانی بەشە جیاوازەکانی بەرنامەکە بکات، حەز دەکەم زنجیرەیەک پرسیاری گشتی دەربارەی خودی بەرنامەکە بکەم. یەکێکیان ئەوەیە کە بۆ یەکەمجار بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریم بینی، یەکەم شت کە سەرنجی ڕاکێشام ناوی بەرنامەی “دنیایەکی باشتر” بوو، کە هەرگیز لە چەپ و حیزبەکانی دیکەدا نەمدیبوو، أ ناوێک بۆ سۆز و هەستەوە “دنیایەکی باشتر”، ناوی بەرنامەکە دەبێ حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران بێت. ئەم ناوە چۆن هاتە لای تۆ؟

حیکمەت: ڕاستگۆیانە ئەمە پێشنیاری من نەبوو وەک ناوێک. ئەگەر گرنگی بدەیت لە بڕگەی یەکەمی بەرنامەکەدا هاتووە کە ئامانجی مرۆڤەکان بە درێژایی تەمەنیان دروستکردنی دنیایەکی باشتر بووە.

کاتێک ئەم بەڵگەنامەیەمان لە یەکەمین کۆنگرەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری پێشکەش کرد، لەبیرم نییە کێ بوو، یەکێک لە نوێنەران وتی کە پێویستە “دنیایەکی باشتر” دروست بکەین. ئەمە پێشنیاری من نەبوو، بەڵکو پێشنیارێک بوو کە لەوێ پێشکەش کرا، و پێم وایە زۆر باش بوو، ئێمەش هەمان پێشنیارمان هەڵبژارد. کاتێک دەقی کۆتاییمان پێشنیار کرد، ئەم ناوەمان وەک ناوی بەرنامە پێشنیار کرد. بەهەر حاڵ پێشنیاری ئەو هاوڕێیە بوو کە لەو کۆنگرەیەدا بوو. ئێستا بە تەواوی نایەتە بیرم کام هاوڕێمان بوو. ناوێکی باش بوو. بەگشتی چەپەکان ناوی خەباتکار لەسەر بەڵگەنامە و ناسنامەکانیان دادەنێن. بینیمان کە ئەمە زیاتر لە هەموو شتێک ڕەنگدانەوەی ئامانجی بەرنامەیەکی کۆمۆنیستییە.

سابر: وەک وتت ئەمە تا چەند ڕەنگدانەوەی ئەوەیە کە تۆ ویستت بەرنامەیەکی حزبی یان بەرنامەیەکی سیاسی لە بینەرەکانی نزیک بکەیتەوە؟

حیکمەت: رێک بەو جۆرەیە. سەیرکە، ئەگەر بەڵگەنامەیەکی کۆمۆنیستی بەڵگەنامەیەکی جەماوەری و گشتی نەبێت، هیچ تایبەتمەندییەکی نییە. بەرنامەیەکی کۆمەڵایەتی-سیاسی هەیە کە دەیەوێت ب□□□□ن بە خەڵک بدات کە دەتوانرێت دنیایەکی تر بنیات بنرێت، کۆمەڵگایەکی سۆسیالیستی بنیات بنرێت و لە ئەنجامدا ناوەکەی دەبێت ناوێک بێت کە رێبوارێک کە ئەم مانشێتە دەبینێت دەتوانێت پێشبینی چی بکات تێیدایە پێشبینی بکە کە باس لە جۆرێکی جیاوازی کۆمەڵگا دەکەن، باس لە دنیایەکی نوێ دەکەن. ئەگەر ناوی تایبەتمەندی پلانی کارکردنی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لەسەر دابنێین، بۆ نموونە، ڕوونە کە ئەمە بەڵگەنامەیەکی تایبەتمەندە ک□ د□□□□ن لە نێو بەڵگەنامەکانی گروپی چەپدایە، باشە، دواتر دەیخوێنینەوە. بەڵام “دنیایی باشتر” دەیباتە دەستی خەڵک و دەتوانرێت ببرێتە ماڵی خەڵک، ناوێکی زۆر گونجاوترە بۆ ئەم جۆرە بەڵگەنامە سیاسییە.

سابر: گریمان چەند خولەکێکتان لەبەردەستە، چۆن خاڵە سەرەکییەکانی ئەم بەرنامەیە ڕوون دەکەنەوە؟

حیکمەت: ئەم بەرنامەیە دوو بەشی سەرەکی هەیە. بەشێك کە پرەنسیپ و بناغەکانی کۆمۆنیزمەکەمان و چوارچێوەی ئەو کۆمەڵگەیەی کە دەمانەوێت هەبێت، ئەو ناڕەزایەتییەی کە هەمانە بەرامبەر بە کۆمەڵگەی کە هەیە، ئەو روونکردنەوەیەی کە هەمانە بۆ کۆمەڵگەی هەبوو، بۆچی بەم جۆرەیە، بۆچی ئیستغلالکردن، زوڵم و چەوساندنەوە هەیە، روون دەکاتەوە ، هەڵاواردن و نایەکسانی و چەوساندنەوەی،

تیایە، بۆچی هەژاری تیایە، بۆچی گەندەڵی تێدایە، هتد. وە وێنەیەک دەدات بەو کۆمەڵگایەی کە ئێمە دەمانەوێت هەمانبێت و بناغەکانی ئەم کۆمەڵگایەی تر چین کە کۆمەڵگەی کۆمۆنیستییە.

بەشی دووەم باس لە ڕێوشوێنی تایبەت و دەستبەجێ دەکات کە حکوومەتێکی کرێکاری، حکوومەتێکی کۆمۆنیستی کرێکاری، دەستبەجێ جێبەجێی دەکات، کە لە کاتێکدا ئەم ڕێوشوێنانە بە تەواوەتی هەمان شت نین، بە تەواوی و 100% وەک ئەوەی ئێمە لە کۆمەڵگایەکی ئایدیاڵدا باسی دەکەین، ڕێوشوێنی خۆی دەگرێت مەرجێکی پێویستە بۆ بەدواداچوونی ئەو ئامانجە درێژخایەنەتر یان بنەڕەتیانە. بۆ نموونه ئه و كۆمه ڵگایه ی كه ئێمه خوازیارین كۆمه ڵگایه ك نییه كه كه سێك زه حمه تی خۆی به كه سێكی تر بفرۆشێت و مووچه وه ربگرێت. فۆڕمی كرێ نامێنێت. هەر کەسێك هاوڵاتی كۆمەڵگەیە و هێندەی بەهرە و توانا و بەرژەوەندی هەیە، بەشداری لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا دەکات، پاشان وەك هاووڵاتییەکی كۆمەڵگا مافی خۆیەتی هەر بەرهەمێك دروست ببێت بەکاربهێنێت. سیستەمی مووچە نامێنێت. بەڵام وەک حکومەتێک کە دێتە سەر کار لە کۆمەڵگایەکی سەرمایەداریدا و یەکەم واقیع کە ڕووبەڕووی دەبێتەوە سەرمایەدارییە، لەسەر بنەمای حەقدەستە، پێویستە تەکلیفی لانی کەمی کرێ ڕوون بکاتەوە، تەکلیفی کرێی زیاد ڕوون بکاتەوە، هەروەها تەکلیفی زیادە کاری ڕوون بکاتەوەو تەکلیفی قوتابخانەکان، ڕوونکردنکاتەوە پزیشکیش ڕون بکاتەوە. لە بەشی دووەمدا زنجیرەیەک لە بەپەلەترین ڕێوشوێنەکانمان هێنا کە پێویستە حکومەتی کرێکاری لە یەکەم ڕۆژدا کە دێتە سەر کار بیگرێتەبەر و ئەمانە تەواوکەری یەکترن. وە هەریەکەیان ناونیشانیان هەیە. لە بەشی یەکەمدا مامەڵە لەگەڵ بناغەکانی سۆسیالیزم دەکەین و سەرمایەداری و پێناسەی کۆمۆنیزم و حکومەت لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری و ئابووری سەرمایەداری و ئەنتەرناسیۆنالی کۆمۆنیستی چینی کرێکار و کۆمۆنیزمی کرێکاری و کۆمۆنیزمی بۆرژوازی و شۆڕش و پەیوەندی نێوان شۆڕش دەناسێنین و چاکسازییەکان. چۆن بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕ لە هەمان کاتدا چاکسازی دەوێت و چۆن لە خەباتی خۆیدا بۆ چاکسازییەکان، تا ئێستاش گۆڕانی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵگا ل□ بەرچاو دەگرێت و هتد.

لە بەشی دووەمدا خاڵی زۆرە. بنەمای حکومەتێکە کە دەتوانرێت دەستبەجێ پێکبهێنرێت، پێکهاتەکانی دەسەڵات، شوراکان، هەڵوەشاندنەوەی سوپایەکی پیشەیی، بۆ نموونە هەڵوەشاندنەوەی

بیرۆکراسی، دەسەڵاتێکی دادوەری سەربەخۆ و بناغەکانی مافی دادوەرییە لە وڵات، ئازادییە تاکەکەسی و مەدەنییەکان ، کە لیستێکی درێژە لە ئازادییەکان، لەوانە ئازادی حیزبەکان، کۆمەڵایەتی، ئازادی دەربڕین، یەکسانی، نەهێشتنی هەڵاواردن، کە بەشێکی زۆری بۆ یەکسانی ژن و پیاو تەرخان کراوە. پرسی عەلمانییەت و جیاکردنەوەی ئایین لە دەوڵەت لە کۆمەڵگادا، پرسی نەتەوەیی و نەهێشتنی زوڵمی نەتەوەیی، ئەو پێوەرە کولتوورییانەی کە لە کۆمەڵگادا هەن، وەک پێوەرەکانی بەرەنگاربوونەوەی ئەخلاق و نەریت، مافی منداڵان. کێشەیەکی وەک لەباربردن، لەشفرۆشی، ئالوودەبوون. پرسی دادگاییکردن، مافی تاوانباران. بە هەمان شێوە یاسای کار، بنەما گشتییەکانی یاسایەکی کار کە دەتوانرێت دەستبەجێ جێگیر بکرێت بۆ دەستەبەرکردنی مافی خەڵک. خاڵی هەمەجۆری تریشی تێدایە. پێویستە خوێنەرانتان بیبینن بۆ ئەوەی لەوە تێبگەن کە ئێمە لێرەدا باسی چی دەکەین.

سابر: ئەمانە هەموو ئەو خاڵانەن کە ئێوە باستان کرد، هیوادارم لە بەرنامەکانی داهاتوودا دەرفەتمان بۆ بڕەخسێت کە هەموو ئەمانە چارەسەر بکەین، مەرج نییە ئەمشەو بێت، و بچینە ناو وردەکارییەکان. بەڵام هەشتا دەمەوێت لەسەر زنجیرەیەک پرسیاری گشتیتر بمێنمەوە. باشە بەم وەسفە گشتییەی کە ئێوە لە بەرنامەی “دنیایەکی باشتر”، بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، داتان بەدەستەوە، پرسیارێک کە دێتە پێشەوە ئەوەیە کە ئەو بەرنامەیە لە چالاکی حیزبە مۆدێرنەکاندا چییە؟ ئایا وەک بەڵێنێکە کە حیزبەکان دەیدەن بە کۆمەڵگا، تاچەند دەزانیت بنەمای ڕاگەیاندنی شوناس یان دروستکردنی یەکێتی و یەکڕیزیەلە ڕیزەکانی خودی حیزبدا یان کۆکردنەوەی هێزەکانە؟ چی دەزانن دەربارەی شوێنی بەرنامەکە و پرسیاری دواتر ئەوەیە، ئەم بەرنامەیە چ پێگە و ڕۆڵێکی بۆ حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران گێڕا؟

حیکمەت: پێم وایە کە ئێمە لە پەیوەندی لەگەڵ پمەقولەی بەرنامەدا حیزبی ناوەوە و حیزبی دەرەوەمان نییە. واتە بەرنامەکە بەڵگەنامەیەکە هەم بۆ حیزب و ئەندامان و چالاکوانەکانی، هەم بۆ کۆمەڵگا بەگشتی. جۆرێکە لە ناساندنی حیزب لە دەرەوەی خودی خۆی، ناساندنی حیزبە بە ریزەکانی و ئەم حیزبە دەیەوێت چی بکات. بە پێچەوانەی ئەحزابی پەرلەمانی و هەڵبژاردنەکان لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژئاوا یان ئەو وڵاتانەی کە هەر چوار ساڵ جارێک هەڵبژاردن ئەنجام دەدرێت و پەرلەمانێک هەیە و ئەم حکومەتە دەڕوات و حکومەتی داهاتوو دێت، حزبی کۆمۆنیست باس لە گۆڕین و ڕوخاندنی کۆمەڵگا

دەکات. لە ئەنجامدا پرسی بەڵێندان نییە، پرسی خۆناساندنە. پێویست ناکات بەڵێن بە کەس بدەین. کاتێک دەڵێین یەکسانی نێوان ژن و پیاو ئێمە خۆمانین، یەکسانی ژن و پیاومان دەوێت، بەڵێن بە کەس نادەین کە یەکسانی لە نێوان ژن و پیاودا بهێنین، دەڵێین جگە لەمە ناتوانین شتێکی تر بین. بۆ نموونە ئەگەر حیزبێکی بۆرژوازی هەر بەڵێنێک بدات، کاتێک باس لە کارەکەت دەکرێت، دەزانیت دەیەوێت بناغەکانی دەسەڵاتی سەرمایە بەهێز بکات، قازانج زیاد بکات، ئەگەری هەیە لە ململانێ لەگەڵ کرێکاردا ئیمتیازات بەدەست بهێنێت بۆ بەرژەوەندی خاوەنکار ، هتد، حیزبێکی وەک حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ب□ پێی پێناسەکە، کاتێک دەیەوێت بێتە سەر کار، دەیەوێت یەکسانی دروست بکات، بۆیە ئەمە دەرئەنجامی ئەم بەڵێنە نییە. بەرنامەی “دنیایەکی باشتر” بەتایبەت بەشی دووەمی کە پێناسەی کردارە تایبەتەکان دەکات، بەڵێنی ئێمە نییە بۆ کۆمەڵگا، چونکە هەڵبژاردن نییە، ناچین دڵی هەرکەسێک بەدەست بهێنین کە ئەم بەڵگەنامانە بەدڵ بێت و بێت دەنگ بدات ئێمە. ئ□مە دەڵێین ئەم بزووتنەوەیە ئەم ئامانجانەی هەیە و ەمانەوێت هەرکەسێک بیەوێت بێت و بەشداری تێدا بکات. لە ئەنجامدا بەرنامەکە زیاتر لە هەموو شتێک ئاڵای ناسنامەیە. کە ئێمە ئەمەین، ئێمە ئەمەمان دەوێت، ئێمە ئ□مە دەڵێین، ئێمە ئەمە دەکەین و لە ئەنجامدا کۆمەڵگا دەزانێت و چینی کرێکار بە تایبەت ئەم ئاڵایە دەتوانێت لەژێریدا یەکبگرێتەوە. بە جۆرێک ناساندنێکە بۆ خۆمان و بە خۆمان و بە کۆمەڵگا و بە ڕوونی پلانی کارکردنە. واتە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە هەر شوێنێک بێتە دەسەڵات ئەم بەرنامەیە جێبەجێ دەکات. ئەمە ئەو پلانەیە کە ئێمە بۆ داهاتوومان هەیە، ئەمە ئەو پلانەیە کە بۆ کۆمەڵگا هەمانە، هەموو کەسێک دەتوانێت لە دەرەوە بزانێت لە شوێنی کاردا چی ڕوودەدات. لە پراکتیکدا بەهۆی هاوسەنگی هێزەکانەوە، بەهۆی هێزی دوژمنەوە، ڕەنگە کەسێک ناچار بێت ئەم بڕگەیە یان ئەو بڕگەیە ئەرشیف بکات، یان نەتوانێت جێبەجێی بکات، چونکە دوژمن بەرەنگاری دەبێتەوە. بەڵام ئەم بەرنامەیە دەڵێت ئەگەر حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دەست بگات بە وەسیلەی گۆڕینی کۆمەڵگا، بەم ئاراستەیەی دەگۆڕێت و ئەم کارەشی پێ دەکات. ڕوونە کە ئەمە یەکگرتوویی بە ڕیزەکانی حیزب دەبەخشێت و هەروەها ئەرکی خەڵک لەگەڵ حیزب ڕوون دەکاتەوە. تا باشتر و وردتر ئامانجەکەت بخەیتەڕوو، زیاتر یەکگرتوو و لەسەر هێڵ دەبیت، جگە لەوەی خەڵک زیاتر ئەرکی خۆیان بەرامبەرت دەزانن.

سابر: پرسیاری داهاتوو بۆ من ئەوەیە کە باست کرد چۆن بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری “دنیایەکی باشتر” نوێنەرایەتی

بزووتنەوەیەک دەکات. پێم خۆشە زیاتر باسی مێژووی و بزووتنەوەی پشت ئەم بەرنامەیە بکەن.

حیکمەت: دەتوانین لە چەند دێڕکدا باسی ئەم بابەتە بکەین. یەکێک لە ئاستێکی نێودەوڵەتیدا، ئەو بزووتنەوەیەی کە لە پشت ئەم بەرنامەیەوەیە، بزووتنەوەیەکە کە ڕەنگ و ڕیشەی دەگەڕێتەوە بۆ سەدەکانی پێشوو، لەگەڵ دۆزینەوەی کرێکاری پیشەسازی، دۆزینەوەی جۆرێکی نوێی مرۆڤ لە کۆمەڵگادا، کە ئێستا کۆیلەکانی سەردەمی نوێ، ئەوانەی ئەرکی بنیاتنانی جیهانیان لەسەر شانی خۆیانە. بەڵام ئەوان کۆیلەی کۆن نین، هەروەها کۆیلە نین، بەڵکو جۆرێکی نوێی کرێکار سەریهەڵداوە لەگەڵ پیشەسازیبوون و سەرهەڵدانی کۆمەڵگەیەکی سەرمایەداری کە تێیداکرێکارێک مووچەخۆرە، حەقدەستەکەی وەردەگرێت و دەچێتەوە ماڵەوە. ئەو نە کۆیلەی کەسە، نە ژێردەستەی کەس. بە بزمار بە زەویدا نادرێ. ئاغا و فیوداڵی نییە. مرۆڤ خاوەنی خۆیەتی، بەڵام لە هەمان کاتدا، دەبێت هەموو بەیانیەک بچێت و کاری خۆی بفرۆشێت بە کەسێک کە خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بێت، بۆ ئەوەی بتوانێت، بە جۆرێک، ئەو شتانە بکڕێت و بەکاریبهێنێت کە لەوەوە بەرهەمی هێناوە و بتوانێت جارێکی دیکە هێزی کاری خۆی بفرۆشێتەوە. دۆزینەوەی کرێکاری مووچەخۆر و کۆمەڵگەی پیشەسازی سەرەتای بزووتنەوەیەکە بۆ گۆڕینی جیهان. چونکە ئێستا ئەمانە بنەما و ستانداردەکانن.

سابیر: ئەمە زیاتر ڕوون بکەرەوە – دەربارەی گۆڕینی جیهان.

حیکمەت: بێگومان گۆڕینی جیهان بە ئاراستەیەکی دیاریکراو. ڕوونە کە کۆمەڵگای مرۆڤایەتی بەردەوام لە گۆڕاندایە. بەڵام سەرهەڵدانی کرێکاری پیشەسازی دیمەنێکی نوێ دەهێنێتە جیهانێک کە خۆی تازەیە. ئەم جیهانە لەسەر بنەمای حەقدەستە، لەسەر بنەمای بەرهەمهێنانی پیشەسازییە، لەسەر بنەمای شارنشینی دامەزراوە، لەسەر بنەمای دابەشکردنی مرۆڤەکانە بۆ خاوەن ئامرازی بەرهەمهێنان یان کەسانێکی بێ ئامرازی بەرهەمهێنان کە دەبێت هێزی کاری خۆیان بفرۆشن. ئێستا ئەم جیهانە نوێیە ڕەخنەگرێکی نوێی هەیە و ئەویش کەسێکە کە هێزی کاری خۆی دەفرۆشێت و لە هەژاریدا تێدەکۆشێت، ئەو بێ ئامرازە و بەدوای هەکاردا دەگەڕێت، بۆ وایە؟ وە تەنها هەژاری نییە. هەڵاواردن دەبینێت، نەبوونی ژیانێکی دەوڵەمەندی کولتووری دەبینێت کە کۆمەڵگا بە خۆی دەیهێنێت، تاوان دەبینێت، زوڵم دەبینێت، ئیستغلالکردن دەبینێت، ناعەدالەتی مرۆڤەکان دەبینێت. وە ئەم بۆچوونە نوێیە لە پێگەی کرێکارەکەوەیە کە جگە لە هێزی کاری خۆی

هیچی نییە بیفرۆشێت، خاوەن هیچ سەرمایەیەک نییە بیەوێت بە چوار چنگاڵ بیپارێزێت، ئەم بۆچوونە نوێیە ڕەخنەیەکی نوێیە. کاتێک کۆیلەیەک ڕەخنە لە کۆمەڵگەی کۆیلایەتی دەگرێت، لەوانەیە وا بیر بکاتەوە کە ئەگەر زنجیرەکانی لێ بسەندرێتەوە و چیتر کۆیلە نەبێت، دۆخەکە باش دەبێت، دۆخەکە باشتر دەبێت، یان بۆ نموونە ئەگەر کۆیلەکە پێی وایە کە زەوی دابەش دەبێت و دەبێت خاوەن زەوی خۆی، لێکدانەوەی ئەو لە دنیایەکی باشترەوەیە، وایە. بەڵام کاتێک ئەم مووچەخۆرە وێنەیەکی دنیایەکی باشتر دەکێشێت، ڕەخنە لە مەقولەی سەرمایە دەگرێت. بۆ دەبێت ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لەلایەن چەند کەسێکی جیهانەوە قۆرخ بکرێن و دواتر ئێمەی ئەوانی تر بچین هێزی جەستەیی و توانای کارکردنمان هەموو ڕۆژێک بەوان بفرۆشین، بۆ ئەوەی ئەوان بەناوی پارە، بەناوی کرێوە شتێک بدەن، و دەچینە بازاڕی ئەو شتەی کە دوێنێ وەک بەرهەمی کار بە دەستی کەسانی وەک ئێمە هاتوەتە دەرەوە، تازە بێین بەشێکی بچووکی ئەم بەرهەمەی لێ بکڕین، با زۆرینەی لە دەستی چینی سەرمایەداری کەڵەکە بێت. بۆ دەبێت وابێت؟ کاتێک سەیری دەکەین دەبینین ئەمە ڕەخنەیەکی نوێیە لە دۆخێکی نوێ و لە ئەنجامدا ئەو نوسخەیەی کە ئەم چینە بۆ کۆمەڵگا دروستی دەکات، بە هەمان شێوە جیاوازە.

ئەبێت سەرمایە و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە دەستی کۆمەڵگادا بێت. بۆ دەبێ لەدەستی تاک و چینێکدا بێت کە کەمینەیەک پێکدەهێنن؟ دەسەڵاتی داهێنەری کار لە خزمەتی کۆمەڵگادا بێت، بەرهەمەکانیش سەر بە کۆمەڵگا بێت، ئامرازەکانی بەرهەمهێنانیش سەر بە کۆمەڵگا بێت و مرۆڤ وەك ئەندامانی کۆمەڵگا بتوانێت بە یەکسانی لە بەکارهێنانی ئەمانەدا بەشدار بێت و بە مافی یەکسان. ئەمە ڕەخنەیەکی نوێیە، ئەمە سۆسیالیزمێکی ترە. لە ئاکامدا ریشەی دونیایی یان ریشەی جیهانیی ئەم بەرنامەیە کە هەمانە، رەخنەی کۆنی مارکسیستی و رەخنەی سۆسیالیستییە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری، کە داوای شۆڕشێکی کرێکاری دەکات بۆ لەناوبردنی بناغەکانی ئیستغلالکردن، بناغەکانی ستەمکاری، بناغەکان لە ناداد پەروەری، بە لەناوبردنی دیاردەیەک کە پێی دەوترێت خاوەندارێتی بۆرژوازی لەسەر ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و مەقولەیسەرمای▯. ش▯ش▯کە بۆ ئازادکردنی مرۆڤەکان و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە چنگی کەمینەیەک کە تەنیا بۆ قازانج بەکاری دەهێنن. ئەمە ڕوانگەیەکی نوێیە.

بەشی دوو▯م 14:49 ▯خول▯ک▯

سابر: ئەوە ڕوونتان کردەتەوە کە چۆن سەرچاوەی ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ ناڕەزایەتییەکی نوێ، ڕەخنەیەکی نوێ، کە بە بوونی چینی کرێکار و لەگەڵ بوونی سەرمایەداری و ناڕەزایەتی کرێکاران لە کۆمەڵگادا سەری هەڵدا. بەڵام وتت ئەمە دەمانەوێت ڕەگ و سەرچاوەی ئەم بەرنامەیە بدۆزینەوە، دەتوانرێت لە ئاستە جیاوازەکاندا چارەسەر بکرێت. حەز دەکەیت ئاماژە بە ئاستەکانی تر بکەیت؟

حیکمەت: بەڵێ وتم لە ئاستی جیهانی و مێژووییدا ریشەی لە شۆڕشی پیشەسازی و سەرهەڵدانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری لە ئەوروپای رۆژئاوادایە، هەروەها سەرهەڵدانی موچەخۆری پیشەسازی و ئەو رەخنانەی کە ئەم چینە کرێکارە لە سیستەمی نوێ و ڕەخنەگرتن لە ئیگەی خاوەندارێتی بۆرژوازی و ئیگەی بوونی سەرمایە و خاوەندارێتی تایبەتی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە کۆمەڵگادا لەلایەن کەمینەیەکەوە و پێویستی باقی خەڵک بە ئەوەی بچن کاریان بۆ بکەن و مووچە وەربگرن و لە ئەنجامدا هەموو بەدبەختییەکانی دواتری مرۆڤایەتیش بەهۆی ئەم پەیوەندییە نایەکسانە و ئەم چەوسانەوەیەوە دروست دەبن، کە لە جەوهەر و لە مۆخی ئێسکی ئەم سیستەمەدا هەیە.

ئەمە پێناسەی کۆمۆنیزمە، هەرچەندە لە ماوەی سەدەی بیستەمدا، لە بیستەکانی سەدەی ڕابردووەوە، ئێمە بە شێوازی جۆراوجۆر شاهیدی بەتاڵبوونەوەی مانای کۆمۆنیزم دەبین. و ئەم ڕەخنەیە کە تازە وتم، وەک ڕەخنەیەکی کۆمۆنیستی لە سەرمایەداری، وردە وردە پاڵ دەنرێتە پشت پەردەوە. کۆمۆنیزم کە لە ڕاستیدا لە یەکێتی سۆڤیەت و چین بە نموونە بوونی هەبووە و لە زۆرێک لەو لقانەی کە لێیان جیابونەتەوە ، چیتر ئەوەندە دەسۆزی ئەم ڕەخنەیە نییە. بەرژەوەندی نەتەوەیی تێیدا هەیە، ئیتر تەنانەت ڕەخنەی کرێکارێکیش نییە، لە ڕاستیدا ئەم ئایدۆلۆژیایە خەریکە دەگەڕێت بۆ ئایدۆلۆژیای نەتەوەیی بۆرژوازی ئەم وڵاتانە و ئەمەش باسێکی جیایە کە لە خودی بەرنامەکەدا باسمان کردووە. دەمەوێت بڵێم بە جۆرێک ئەم ڕەخنە کۆنە لە ژێر کەڵەکەیەک تۆزی سەدەی بیستەمدا نێژراوە.

لە ئێران ئەم بەرنامەیە بە خەباتێک بۆ وەرگرتنەوەی ئەم ڕیشە نێودەوڵەتیانەی کۆمۆنیزم دەست پێدەکات. لە سەردەمی شۆڕشی ساڵی ۱۹۷۹ و ئەو هەوڵانەی کە دەستە بچووکە مارکسیستەکاندا، سەرەتا ئەو بدەستە بچووکە مارکسیانەی کە دەستیان کرد بە زیندووکردنەوەی ڕەخنەی مارکسی لە دژی سۆسیالیزمی باو، سۆسیالیزمە بۆرژوازییە جۆراوجۆرەکان، کۆمۆنیزمی چینی و ڕووسی و ئەلبانی و هتد، جارێکی دیکە لە پێگەی کۆمۆنیزمێکی کرێکاری بەڵین، لە پێگەی کۆمۆنیزمێکی

مارکسیستەوە قسە بکەین. لە ئاکامدا، لە لایەکی دیکەوە ئەم بەرنامەیە بەرهەمی بیست و هەندە ساڵ ژیانی هەندێک کەسە لە وڵاتێکی دیاریکراو بە ناوی ئێران و تێکەڵ بە شۆڕشی ١٩٧٩ بوو، کە کرێکارانی هێنایە مەیدانی خەباتی سیاسی ، و دووبارە مارکسیزمی ناساندەوە. ئەو رێگەی دا لە ئێراندا مشتومڕێکی گەرم رووبدات لەسەر ئەوەی کە مارکس بەڕاستی چی دەڵێت و مارکسیزم بەڕاستی چییە و کۆمۆنیزم چییە و بەرهەمی فیکریی ئەو باسانە کە ئەمە بەشدارییەکی بەرفراوانمان تێدا کرد، سەرهەڵدانی هێڵی کۆمۆنیزمی کرێکاری بوو لە لای چەپی ئێران، کە بە جۆرێک بە پێچەوانەی چەپی ئێران، بە پێچەوانەی چەپی ئێران دەیخاتە ڕوو. تا ئێستا چەپەکان کۆمۆنیزم، بە مانای کلاسیکی وشەکە، بە مانای مارکسیستی وشەکە هەڵناسەنگێنن. پێناسەی کۆمۆنیزم دەکات کە ئەمڕۆ هەوەماندا لەم بەرنامەیەدا نیشانی بدەین. بەم مانایە ڕیشەی دیکەی ئەم بەرنامەیە، تا ئەو جێگایەی کە پەیوەندیمان پێوە هەیە، گەڕانەوەی بنەما سەرەکییەکانی کۆمۆنیزمە لەلایەن چەپی مارکسیستی ئێرانەوە، لەلایەن بزوتنەوەی کرێکاری کۆمۆنیستی ئێرانەوە، کە بیست ساڵی خایاند. واتە لانیکەم ١٠-١٥ ساڵی خایاند تا گەیشتینە ئەو پلانانە و ئەم باسانە و توانیمان ڕیزێک جیا بکەینەوە کە هەڵکەیەتی و جیاوازیی خۆی لە باقیەکەی دەزانێت. بە جۆرێک شۆرشی ئێران و خەباتە مارکسییەکانی و بوونی بزووتنەوەی چینی کرێکاری ئێران لە شۆڕشی ١٩٧٩دا ڕۆڵی هەبووە لە سەرهەڵدانی ئەو هێڵەدا کە ئەمڕۆ پێی دەڵێین هێڵی کۆمۆنیزمی کرێکاری. وە ئەم بەرنامەیە بەڵگەنامەی ئەم پرۆسەیەیە.

سابر: پێشتر تێش بەرنامەیەکی ترت نووسیوە، ئەوەندەی من بزانم بەشی سەرەکی بەرنامەی یەکێتیی خەباتکارانی کۆمۆنیستت نووسیوە، هەروەها بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانت نووسیوە و باسی ئەم بیست ساڵەت کردووە لە گۆڕانکاری و ئاوگۆڕ. دەتوانن زۆر بە کورتی ئەم هەنگاوانە بژمێرن تا ئەو شوێنەی کە باسی بەرنامەکە دەکرێت، چ گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی ڕوویداوە؟ واته له سه ره تای کاره که وه بوونی شورای کرێکاری، بزووتنه وه ی کرێکاریی ئێران له شۆڕشی ١٩٧٩دا، وه ك ئەوه ڕوونتان کرده وه و پاشان هاتنی چه پ یان مارکسیسته نوێیه کان، که خۆتان له ناوه ندی ئه م بزووتنەوە دا بوون ، لەوەوە بۆ ئێرە بە چ قۆناغێکدا تێپەڕی؟

حیکمەت: مەبەستت لەڕووی تێگەیشتنی بەرنامەوە؟ چونکە ئەمە باسی ئەم بەڵگەنامەیە دەکەین، چونکە زۆر شت ڕوویداوە، بەڵام تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە بۆچوونەکانەوە هەیە، پێم وایە مەبەستت

ئەوە.

سابر: بەڵێ، رێک ئەوە وایە.

حیکمەت: بیست ساڵ لەمەوبەر، کاتێک لە سەرەتای ش□□ش□ی ١٩٧٩دا بزووتنەوەی مارکسیزمی شۆڕشگێڕیمان دروستکرد و گرووپی یەکێتیی خەباتکارانی کۆمۆنیستمان دروستکرد، کە هێرشێکی فیکریی جددی بۆ سەر چەپی خەڵکی لەو سەردەمەدا لەگەڵ خۆیدا دەستپێکرد گفتوگۆکان، و لە کۆتاییدا، بە بۆچوونی من، ئەو مشتومڕانە سەرکەوتنیان بەدەستهێنا، چونکە توانیان چەپەکان لە دەوری ئاڵایەکی جیاواز لە حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا یەکبخەن. لەو سەردەمەدا باسەکە دژی چەمکەکانی مارکسیزم بوو کە پێمان دەگوت سۆسیالیزمی نەتەوەیی و نەتەوەگەرایی و پۆپۆلیزم. وە ئەمە چەپێک بوو کە لە مەقولەی خەڵکەوە دەجووڵایەوە نەک لە مەقولەی دابەشکردنی چینایەتی و ململانێی چینایەتییەوە، بە جۆرێک جۆرێک لە چەپی نەتەوەیی بوو. توێژە ناڕازییەکانی لاوانی چەپی وڵاتێکی باڵادەست زیاتر بوون لە ناڕەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە سەرمایەداری و ئەو بناغانەی کە پێشتر بە "پەیوەندی کرێکاری کرێ" ئاماژەم پێکرد، لە بنەڕەتدا باوەڕیان بە دواکەوتوویی ئەم سەرمایەدارییە لە ژێر کاریگەری ئیمپریالیزمدا هەبوو. ڕەخنەکان لە بنەڕەتدا دژی ئیمپریالیزم بوو نەک سەرمایەداری. وە ل□ بەردەم ئەو ئیمپریالیزمەدا گەلێکی دژە ئیمپریالیزم هەبوو کە بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگای لەخۆگرتبوو و ئەم گەلە بڕیار بوو سەرمایەدارییەکی سەربەخۆ بهێنێت یان بۆ هەندێک کەس سیستەمێکی ناسەرمایەداری-ناسۆسیالیستی. ئەم تێڕوانینانە لەو سەردەمەدا بوونیان هەبووە، جگە لەو ئەنجامە سیاسیانەی کە بەدەستیان هێناوە. بۆ نموونە لە شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ کۆماری ئیسلامی، فراکسیۆنە جیاوازەکانی. ئێمە ڕەخنەمان لەو چەپە کۆمەڵایەتییە دەگرت و تا ئەو جێگایەی کە ڕەخنەی ئەو چەپە کۆمەڵایەتییە پێویست بوو، بە جۆرێک ئەو بنەما مارکسیانەمان دەهێنایە دەرەوە و هەوڵمان دەدا بنەمایەک بۆ باسکردن دابین بکەین. بەرنامەی یەکیەتیی خەباتکارانی کۆمۆنیست ڕەنگی ئەم خەباتەی دژ بە سۆسیالیزمی نەتەوەیی هەیە و لە بنەڕەتدا نوێنەرایەتی بەڵگەنامەیەک دەکات کە خەباتێکی فیکریی دژ بە چەپی خەڵک کورت دەکاتەوە، ئەگەر بمانەوێت ئێستا سەیری بکەین. راستە باس لە داخوازی سیاسی و ئابووری و ئازادی بێ مەرج و یاسای کار دەکات، بەڵام لە چوارچێوەی ململانێیەکی فیکری لەگەڵ پۆپۆلیستە چەپەکاندا ئەم کارە دەکات و ئەوەندەش ئەو پرسە نییە کە ئەم

بەڵگەنامەیە لە بەردەوامیدایە ململانەی نێوان چینی کرێکار و بۆرژوازی یان بەگشتی، لە پەیوەندی لەگەڵ پێگەی کۆمۆنیزم لە تەواوی کۆمەڵگای چەند دەیان ملیۆن کەسدا، لە کوێ دەدۆزێتەوە؟ ئەم بەڵگەنامەیە بەڵگەنامەیەکی تاڕادەیەکی تایبەتمەندە لە دیبەیت لەگەڵ سۆسیالیزمی نەتەوەیی و زیاتر لە هەموو شتێک، خەریکی داڕشتنی کۆمۆنیستەکانی جۆری خۆیەتی. ئەمە ئەو بەو قۆناغەدا تێپەڕین. بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران شتێک نیە جگەلە نوسخەی دووەمی بەرنامەی یەکیەتیی خەباتکارانی کۆمۆنیست . ئەگەر لاپەڕەکان لەگەڵ خۆت بهێنیت، نزیکەی لەسەدا نەوەدیان وەک یەکن. لە ئەنجامدا حیزبی کۆمۆنیستی ئێران لەسەر هەمان بەرنامە دامەزرا، لەسەر ڕێبازی سیاسی-فکری مارکسیزمی شۆڕشگێڕی ئێران لە ململانە لەگەڵ سۆسیالیزمی خەڵکیدا، لەگەڵ زنجیرەیەک داواکاری بنەڕەتی کۆمەڵایەتی-سیاسی و فەرهەنگی دامەزرا.

کۆمۆنیزمی کرێکاری بە جۆرێک باسێکی جیاوازە. مەسەلەی کۆمۆنیزمی کرێکاری کە لە ناخی خودی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانەوە دەستی پێکرد و ئەمەش وروژاندمان و هەندێجاریش بڕیارماندا لەسەر بنەمای ئەو حیزبێکی جیاواز دووبارە دروست بکەینەوە، تێڕوانینێکی جیاوازی بۆ ئەو پرسە هەبوو. زیاتر لە جاران مەسەلەی گۆڕانی بابەتیی کۆمەڵگا و ئەوەی کە ڕۆڵی کۆمۆنیزم دەبێ لەرزاندنی کۆمەڵگا بێت و نەک دەربڕینی سەنج وەا لەبارەیەوە. وە بە ئەوەی کۆمەڵگا بهەژێنرێت، پرسی جوڵاندنی چین و بەئاگا کردنەوەی چین و دواجار بوون بە هێزێک لە کۆمەڵگادا دەوروژێنرێت و ئەو ڕاستییەش کە ئەم بزووتنەوەیە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتییە، بزووتنەوەیەکی دەرەوەی چەپە. پێویستە کۆمەڵگا بجووڵێنێت و بە ئەوەی کۆمەڵگا بهەژێنێت، بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە بەژنی خۆیاندا ببینێت و لایەنگری بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان بن نەک قوتابخانەی بیرکردنەوە یان ئایدیاکانی مارکسیزم. ئەمە بەگشتی ڕووبەڕووی هەڵە تێگەیشتنی فیکری نین، بەڵکو ڕووبەڕووی بزووتنەوەیەک دەبینەوە کە بیرکردنەوەیەکی کۆمۆنیستی بە پێداویستییەکانی خۆیان دەبەن، دەستکاری دەکەن بە پێوەرەکانی خۆیان و بەکاریدەهێنن. لە ئەنجامی ئەوەی لە قۆناغی پێشوودا هەڵە تێگەیشتن بوو لە مارکسیزم یان تێڕوانینێکی جەماوەری بە مارکسیزم یان پێداچوونەوە بە مارکسیزم لە پێگەیەکی جەماوەرییەوە، ئەمجارەمان بینی کە ئەم ئاڵایە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی جیاواز بوو، نەک ئەوەی کە هەندێک کەس زۆر کەم بوون پەروەردە بوون یان بە نموونە لە پۆپۆلیزم، ئەوان بەم شێوەیە لە مارکس تێگەیشتن. نەخێر، بە پێچەوانەی بزووتنەوەی

“پۆپۆلیستی”، بزووتنەوەی “چەپی نەتەوەیی” بزووتنەوەیەکی دیکەی کۆمەڵایەتییە، جەمسەرێکی دیکەی کۆمەڵگایە و جیاوازە لە بزووتنەوەی کرێکاری کۆمۆنیستی و لە ئەنجامدا ڕوانگەی کۆمەڵایەتی بینینی کێشەکە جیاوازی سەرەکییە بیست ساڵ لەمەوبەری نێوان ئێمە بوو و ئەمە دە ساڵ پێش ئێستا کە ئێمە باسانە پێگەیشتن و حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دروست بوو.
لەو دە دوانزە ساڵەدا ئەم خولە تێپەڕی، کاتێک تێگەیشتین کە خەباتی فیکریمان لە بنەڕەتدا ڕێکارێکە لە خەباتێکی کۆمەڵایەتی قووڵتردا، و پێویستە بچین بنکە کۆمەڵایەتییەکەی ببینین و بیر لە بزووتنەوەکان بکەینەوە و لەوێش بەرنامەی کە دەبێتە بەڵگەنامەیەکی حزبی، کە لە بنەڕەتدا ئەو خۆی وەک نوکی تیژی بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی دەبینێت کە دێتە گۆڕەپانەکە و جیاوازییەکەی لە بزووتنەوەکانی تر دەزانێت. ئەم بەرنامەیە جیاوازی بەقەدەر جیوازی نێوان زەوی وئاسمانی لەگەڵ بەرنامەی پێشوودا هەبوو، کە خۆی وەک نوکی بزووتنەوەیەکی فیکری کە پێویستە ڕەخنە لە بیرکردنەوەکان بگرێت و چەپەکان بهێنێتە سەر عەقڵ ئەمە ئاڵای بزووتنەوەیەکی بابەتییە، لایەنی بەرامبەر وەک بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی دەیناسێت و هەوڵ دەدات وشەیەک بڵێت کە یارمەتی چینە کۆمەڵایەتییەکەی بدات بە ئەوەی لە مەیدانەکەدا ئامادە بێت و بە جۆرێک باسکردنی دەسەڵات باسەکەیە لە دەسەڵات بۆ گۆڕینی کۆمەڵگا لەڕەدایە کە بەرنامەی “دنیایەکی باشتر” لە سنووری کورتی تێدەپەڕێت لە بزووتنەوەیەکی هەزری تایبەتمەنددا کە ئەگەر بڵێیت “ف” هەمووان تێدەگەن کە مەبەستت “فەرەهزاد”ە. هەوڵ دەدات بنەماکانی خۆی ڕوون بکاتەوە بە ئەوەی زۆر کەس تێبگات. هەوڵ دەدات جارێکی دیکە لە ڕوانگەی ئەو بزووتنەوە کۆمەڵایەتییانەی کە ئەم کۆمۆنیزمەیان کردۆتە ئاڵای خۆیانەوە سەیری مێژووی کۆمۆنیزم بکات. هەوڵ دەدات لە ڕوانگەیەکی کۆمەڵایەتییەوە سەیری پێداچوونەوەی مارکسیزم بکات نەک لە ڕوانگەیەکی ڕەشنبیری-ئایینییەوە. چونکە پێش ئەم مشتومڕانە، کەسێک کە پێداچوونەوەی بە بیری مارکسدا دەکرد، پێی دەگوترا پێداچوونەوەخواز. وەک ئەوە وایە کەسێک ئایین بەجێبهێڵێت و بیەوێت لێکدانەوەیەکی نوێ لەسەر بنەما ئایینییەکان دابنێت. ئەوان پێیان دەگوت ڕیڤیزیۆنیزم و بە لادەر ناویان دەبرد تەنانەت لە چوارچێوەی فیکری کۆنیشدا.

بینیمان کە ڕیڤیزیۆنیزم، بۆ نموونە کۆمۆنیزمی ڕووسی، کۆمۆنیزمی چینی، ئەمانە ئاڵای بزووتنەوەی بۆرژوازییە بابەتی و کۆمەڵایەتییەکانن کە دەتوانرێت بەرژەوەندییەکانیان پیشان بدرێت،

ئابووری پشتی خۆی نیشان داوە، بەرژەوەندییە سیاسییەکانیشی نیشان دراوە. ئەمە پێداچوونەوە نییە بە بۆچوونەکانمان. ئەمە بزووتنەوەیەکە لە بەردەمماندا بەو هەموو سوودە ماددییانەی کە پێویستی بە پێداچوونەوە بە بیرکردنەوەکانیدا هەبوو. وە لە ئەنجامدا بینینی ڕووبەڕووبوونەوەی فیکری وەک ڕەهەندێکی ڕووبەڕووبوونەوەی کۆمەڵایەتی جیاوازی سەرەکی بوو. ئەمەش لەم بەرنامەیەدا ڕەنگ دەداتەوە. واتە ئەمجارەیان کە بەرنامەی "دنیایەکی باشتر" دەخوێنیتەوە، بۆت دەردەکەوێت کە ئەمە بەرنامەیەکە کە تیایدا یەکێک لەو بزووتنەوانە، بزووتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری ، بۆچوونی خۆی لە بارەی جیهانەوە دەردەبڕێت. ئەمە باسی ڕووبەڕووبوونەوەی فیکری ناکەین. ڕەخنەیەکی تیۆری نییە. قسە لەسەر خستنەڕووی زنجیرەیەک بیروباوەڕی جیاواز نییە. باسکردن لە ناساندنی بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی جیاوازە.

ئێستا دەتوانرێت لە چ وردەکارییەکدا باسی بکرێت کە خۆی نیشان دەدات. بەڵام هەم لە شێوازی نووسینی بەرنامەکەدا، هەم لەو پرسانەی کە دەیگرێتەوە و هەم لە شێوازی پۆلێنکردنی ناوەڕۆکەکەدا، وا دادەنرێت کە ئەمە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی کرێکاری-کۆمۆنیستییە بە پێچەوانەی بزووتنەوە بۆرژوازییەکانی دیکە، لەوانە ئەو بۆرژوازییەی کە لەژێر ناوی خۆیدا قسە دەکات تا ئەو بۆرژوازییەی کە لەژێر ناوی سۆسیالیست قسە دەکات و دەیەوێت ئەم ململانێ کۆمەڵایەتییە بەرەو پێش ببات. جێگای سەرنجە کە ئەم بەرنامەیە سەرەتای پرۆسەیەک بوو بۆ ئەمە کە بە بۆچوونی من بە یەکەمجار لە زۆرێک لە وڵاتانی جیهاندا کۆمۆنیزمێکی دەخالەتگەری کۆمەڵایەتی سەرهەڵدەدات کەئیشی بە دەسەڵاتە و دەیەوێت مامەڵە لەگەڵ پرسی دەسەڵاتدا بکات. نایەوێت تەنها ڕەخنەگرێکی ناڕازی کۆمەڵگا بێت، گروپێکی فشار بێت کە لە دەرەوە قسە دەکات. ئەم بەرنامەیە بەڵگەنامەی کۆمۆنیستێکی دەخالەتکەرە، بەم مانایە و حز بەرەو لۆژیکی ئەمە خەریکە چەقەکێشە و لە ڕاستیدا خەریکە دەگۆڕێت بە ڕێکخراوێکی دەخالەتکەری جددی.

سابر: خاڵێکی زۆر سەرنجڕاکێشت هێنایە ئاراوە، و بە تەواوی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو پرسیارەی کە دواتر ویستم بیوروژێنم، و ئەویش قسەکردنە لەسەر کۆمۆنیزم لەم دۆخەی ئێستادا، دەیەی دوایی، و ئەوەی کە کاتێک کەسێک ئەم بەرنامەیە دەخوێنێتەوە، یەکەم پرسیارێک کە دەیپرسن و بەزۆری زیاتر لەم پرسیارەیە یەکێتی سۆڤیەت چییە؟ چۆن دەزانرێت کە کۆمۆنیزمی کرێکاریش دوچاری هەمان شێوە نابێتەوە

؟ بەڵام پێش ئەوەی وەڵام بدەیتەوە، دەبێت داوای لێبوردن بکەم و جارێکی تر وەک یەکەم پرسیار ئەم پرسیارە دەکەین لە ڕادیۆی ئینتەرناسیۆناڵەوە

بەشی سێیەم 23:36 خولەکە

سابر: پێش ئەوەی پرسیارەکان بوروژێنم، گوێگران ئاگادار دەکەمەوە کە دەتوانن دەقی بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە سایتە جیاوازەکانەوە وەربگرن، ڕەنگە سایتی "هەفتانە" ئاسانتر بێت لە سایتەکانی تر. باشە بەرنامەکەتان خوێندووەتەوە و پێشوازی لە سەرنج و پرسیارەکانتان دەکەین.

حیکمەت: دەتوانم خاڵێک بۆ وقسەکەتان زیاد بکەم؟

سابر: فەرموون

حیکمەت: ئەم سایتەی تۆ باسی دەکەیت، نازانم لە سەدا چەندی ئەم دەیان ملیۆن کەسە کە سیاسەتیان کێشەی ئەوانە بەڕاستی دەتوانن دەستیان بە ئینتەرنێت بگات. لە ئەنجامدا یەکەم داواکاریم ئەوەیە کە ئەوانەی دەستیان بە ئینتەرنێتەوە هەیە و دەتوانن بچنە سەر ئەو سایتانە، لە ئینتەرنێتەوە ئەم بەرنامەیە دابمەزرێنن و دووبارەی بکەنەوە و بیدەن بە هەمووان. خاڵی دووەم ئەوەیە کە ئەم بەرنامەیە تەنیا لە ئینتەرنێتدا نییە، ئەم بەرنامەیە لەسەر زەمینە و بە نووسراو لە زۆر بازنەی ئێراندا بەردەستە و بە تایبەت ئەگەر لە پەیوەندیدا بیت لەگەڵ بازنە چالاکەکانی کرێکاری یان بازنەی ڕۆشنبیری چالاک، بە دەنیاییەوە دەیدۆزیتەوە ئەم بەرنامەیە. وە ئەگەر کەسێک بیەوێت بە تایبەتی بە نووسراو وەریبگرێت، ڕێگەی جیاواز هەیە. دەتوانن بۆمان بنووسن و نامەمان بۆ بنێرن تا بتوانین ڕێکبخەین بۆ ئەوەی ئەم بەرنامەیە بگاتە دەستیان.

سابر: زۆر سوپاس بۆ ڕوونکردنەوەکەت.

حیکمەت: تکایە.

سابر: گفتوگۆکەمان گەیشتبووە ئەم ئاستە کاتێک وتت چۆن "دنیایەکی باشتر" لە هەمان کاتدا بەڵگەنامەی بزووتنەوەیەکی کۆمۆنیستی دەخالەتکەرە. لە ئەزموونەکانی خۆمدا بینیومە کە زۆر کەس ئەو پرسیارە دەکەن کە ئەم "دونیای باشترە" قسەی باش دەکات، چەندین ئایدیالی باش دەخاتە پێشەوە، زۆر باشە بۆ جیهان ببێت دونیا بەو شێوەی لە بێت کە ئەم بەرنامەیە دەڵێت، بەڵام ئەوان دەننە باسی

شکستی یەکەتی سۆڤیەت و ئەزموونی یەکەتی سۆڤیەت و ئەڵێن باشە چۆن دەزانرێت کە ئەمە کردەییە و دەکرێت؟ لەبەردەم ئەم پرسیارە گشتییەدا چی دەڵێی؟

حیکمەت: لەلایەکی ترەوە چۆن دەزانرێت ئەو قسانەی دروست کردووە؟

سابر: بەڵێ.

حیکمەت: بە بڕوای من ئەمە پرسیارێکی دروست نییە، چونکە، پێش هەموو شتێک، جیهان بە پێی پێشبینیی کەس نەچووە تەپێشەوە. ئەگەر لە ساڵی ١٣٥٠ لە کەسێکیان بپرسیایە ئایا ڕۆژێک مەلاکان دێنە سەر کار، دەتگوت مەحاڵە، چۆن ئەم مەلایانە هاتنە سەر کار؟ ئەم کەسانە کە دەچنە سەر گۆڕەکان نوێژ دەکەن و دواتر پارەیەک دەخەنە ناو دەستیانەوە و توێژەکی وەلانراو و شوێنی گاڵتەجاڕی خەڵکن، چۆن ئەمڕۆ بێنە سەر کار؟ پاشان بینیمان کاتێک مەلاکان بە کۆڵەکی ئەمریکا هاتن هێنانیە سەرکار ، بە نموونە کە بیری لەوە دەکردەوە کە خەڵکی پێی ڕووتی ڤێتنام دەتوانن ئەمریکا لە وڵاتەکەیان دەربکەن؟ ئەوان کردیان کە بیری لەوە دەکردەوە کە ئێستا دەتوانین لە گۆشە دوورەکانی جیهان دابنیشین و بچینە پشت کۆمپیوتەرەکەوە و لە هەمان ساتدا بە چوار ڕستە بتوانین بانگی هەموو جیهان بکەین یان هەریەکەمان بتوانین کەناڵێکی تەلەفزیۆنی یان ڕادیۆ لەسەر ئینتەرناشناڵ دابنێین تۆڕی ئینتەرنێت و یەکتر ئاگادار بکەنەوە؟ کە بیری لەوە دەکردەوە کە بزووتنەوەی ناڕەزایەتی دژی سەرمایەداری دەتوانێت لە هەمان کاتدا لە ئەمریکا و ئەوروپا لە ڕێگەی ئینتەرنێتەوە خۆی ڕێکبخات کە ئەمەش نموونەیەکی دیکە بوو تەنها چەند هەفتەیەک لەمەوبەر. بەهەر حاڵ جیهان بە پێچەوانەی چاوەڕوانییەکانەوە دەجووڵێت و زۆر شت کە بەلامانەوە مەحاڵن، دوای حەوت هەشت ساڵ بە تەواوی دەبنە مومکین. لە ئەنجامدا پێم وانییە زۆر شت لەسەر ئەو لایەنە حساب بکرێت کە هەرگیز ڕووی نەداوە یان ئەزموونی نەرێنی لە ڕابردوودا. پێم وایە پێویستە کەسێکی دادپەروەر و ژیر دابنیشێت و بیر لەوە بکاتەوە کە ئایا شتێکی وا، ئاسۆیەکی وا، هێزی ماددی هەیە بۆ درککردن و خەبات بۆی، ئایا چانسی سەرکەوتنی هەیە؟ ئایا بە تەواوی لە هەوادایە یان یەکێکە لەو ئەگەرانەی کە کۆمەڵگا دەتوانێت بەرەو ڕووی بڕوات؟

بەڕای من ئەگەر کەسێک گەیشتبێتە ئەو بڕوایەی کە ئەمە بە تەواوی لە پێی لە هەوادایە، واتە ئەم باسانە بە تەواوی مەحاڵن، ئەو هێزانەی کە باسی دەکەین لە دیمەنەکەدا نین، بابەتی نین، باشە، بە سروشتی ، ناتوانرێت لەگەڵ ئەم هەڵەدا هاوتەریب بکرێن. بەڵام بە بڕوای من

زۆرینەی ئەوانەی کە خۆبەخشن و بەیانی تا شەو دەڕۆن و کەیارەک بە کارەکەیان دەدۆزنەوە و پێیان وایە چیترتاکەتایی جیهان ناتوانێت بەم شێوەیە بمێنێتەوە، دەتوانن ئەم هێزە گەورەیەی لە چینی کرێکار و ئەم هێزە گەورەیەی ئازادیخوازان کە زۆرێکیان کرێکار نین، ئەو هێزە گەورەیەی یەکسانی کە پێموایە لە سەدا پێنجای دانیشتوانی جیهانی تێیدایە چونکە ژنن و جیاکارییان بەرامبەر دەکرێت، دەتوانن پێکەوە جیهانێک بنیات بنێن کە نەک لەسەر بنەمای ئەوەی کەمینەیەک چێن سوودمەند دەبن، بەڵکو لەسەر بنەمای ئەوەی هەموو کەسێک بتوانێت بە جۆرێک بە کۆمەڵگا بەڕێت کەموکوڕییەکانیان چین، پێداویستییەکانیان چین، و کۆمەڵگاش دادەنیشێت و پلانێک دادەنێت لەسەر چۆنیەتی چارەسەرکردنی ئەم کێشانە و وەڵامدانەوەی ئەم پێداویستیانە و بەرهەمهێنان بەو شێوەیە ڕێکبخەن ئایا ئەمە پراکتیکییە؟ ئەگەر شەست ساڵ لەمەوبەر گوتیان پراکتیکی نییە، ئێستا دەبێت پراکتیکی بێت. ئێستا من و تۆ دەتوانین دابنیشین، هەر دەسەڵاتێکی پلاندانان دەزانێت تەنانەت بە شێوەیەکی شەخسی چیمان دەوێت، ژمارەی پێمان چەندە، قەبارەی جلوبەرگەکەمان چەندە، دەتوانین چ کتێبێک بخوێنینەوە، چی سەرقاڵمان دەکات، چەند دەتوانین کار بکەین، چ ڕێژەک دەتوانین ئەمە دەین. ئەفسەر. هەموومان دەتوانین بە ئاسانی بە تۆڕەکانی ئێستا ئەم بابەتە ئاگادار بکەینەوە، هەروەها بە ئاسانترین مۆدێلی بیرکاری و پلاندانان ئاسانە تێبگەین کە پێویستە هەموو کەسێک لە بەیانییەوە تا شەو چی بکات بە ئەوەی ئەم سیستەمە کار بکات.

لە ئەنجامدا سۆسیالیزم هەرگیز لە ڕووی فیکری و تەکنیکییەوە وەک ئێستا پراکتیکی نەبووە. هەرگیز ئەوەندە سادە نییە کە ئێستا مرۆڤ بتوانێت لە ماوەی شەش مانگدا هەموو منداڵانی ئەفریقا بکوتێت. هیچ کات چارەسەرکردنی کێشەی خانووبەرە لە ئێستا زۆرتر پراکتیکی نەبووە. ئێستا بەدەنیاییەوە دەتوانرێت بە چارەسەر بکرێت. سەدەیەک لەمەوبەر، هەشتا ساڵ لەمەوبەر، کە شۆڕشی بەلشەفی ڕوویدا، دەکرا بڵێین سەردەمی چرای فتیلە بووە و زۆر شوێن هێشتا کارەبایان نەبووە. بەڵام ئێستا، ئەگەر کەسێک پێی وایە جیهان ناتوانێت سیستەمێکی عەقڵانی دابنێت بە ئەوەی بەڕێت کاکە لەبری ئەوەی بیر لە قازانجی مایکرۆسۆفت و ئای بی ئێم و کۆمپانیای بەرهەمهێنانی چەک بکاتەوە، لەبری ئەوەی بیر لە قازانجی سیستەمی بانکی بکاتەوە، وەرن بیر لەم کەسانە بکەینەوە کە دەیانەوێت بژین با بزانین چییان دەوێت، چ شتێکیان کەمە، چییان پێویستە، لە کوێ پزیشک کەمن، لە کوێ پزیشک زۆرن، کە دەبێت ڕاهێنانیان پێ بکرێت، کۆمەڵگا دەتوانێت

بە چ ئاراستەیەک ئاگاداری بەت ئاسانکاری دارایی هەیە پەداویستیەکانی هەموو کەسەک، ئاسانکاری ماددی هەیە. یەکەک لە بەردومانەکانی یوگەسلاڤیا بەقەد تەواوی خەرجییە تەندروستییەکانی ئەفریقا بەمبی "بەفیەدا". واتە ئەو پارەیەی کە لە بەردومانکردنی یوگسلاڤیا خەرجیان دەکرد، ئەفریقای لە نەخەشی ئایدز ڕزگار دەکرد، بەو پارەیە. لە ئەنجامدا ئەگەری هەیە. لە ئەستادا یەکەک لە مشتومەڕە سەرەکییەکان لە هەڵبژاردنەکانی ئەمریکادا ئەوەیە کە چەن ئەو چەند سەدان ملیار پارەیە خەرج بکەن کە وەک زیادەیەک لە بودجەی خەیان لە بەردەستیاندایە بەهەی دە ساڵ ئاوەدانی ئابووری و پشتیوانی خەڵکەوە، کەی خەرجی بکەن، بیدەن بە دەوڵەمەندەکان، یان بیهەڵنەوە یان بە نموونەلە شتەکی تر خەرجی بکەن.

سەرچاوەی دارایی، ئەگەر، تەکنەلەژیا، زیرەکی، پەویستی، زانیاری هەیە بە ئەوەی سەسیالیزم بە پراکتیکی بکات. پرسیار ئەوەیە ئایا ئیرادەی سیاسی هەیە؟ ئایا هەزەك هەیە بتوانەت بەرگری ئەم بەرژوازییە زەبەلاحە و ئەم چینە سەرمایەدارییە بشکەنەت، کە ئەستا تا ددان پەچەکن و کەنتەڕەڵکەی بەسەر هەموو پارچەکانی جیهاندا بەاوبووەتەوە؟ کەمەنیزم سەبارەت بە ئەمەیە، سەبارەت بە ئەمەیەکە بەڵەڵ، ئەمە دەسەڵاتە. ئەم دەسەڵاتە هەزی جیهانی چینی کرەکارە. هەزی سەرمایە، هەزی سەرمایە، گەورەیی سەرمایە لە ئەڵقەیەکی پەشووی ئەم خولەدا، گەورەیی و دەسەڵات و هەزی ئەم چینەیە. کەسانەک کە دەچنە سەر کار. کاتەک دەڵەین چینی کرەکار مەبەستم تەنها ئەوانە نییە کە بە کلیل کار دەکەن. ئەوانەی لە پرەسەی بەرهەمهەنانندا دەچنە سەر کار و کارەکانیان دەفرەشن بەشەکن لە دابەشکردنی کار لە جیهاندا بە دروستکردنی شتەکان، بە دروستکردنی خزمەتگوزاری، بە دروستکردنی ئاسانکاری. وە هەر لە دەسەڵاتی گەورەی ئەم خەڵکەوەیە کە بە لایەکی کەم چەند هەندە دەکرەت و خەی وەک هەزی گەورەی سەرمایە نیشان دەدات، دەسەڵاتی ئەم سوپایانە دەسەڵاتی کرەکارانە، دەسەڵاتی ئەم حکومەتانە دەسەڵاتی ئەم کرەکارانە ، کە بەم شەوەیە لە سیستەمی سەرمایەداریدا خەی لە دەستی ئەو کەمینەدا نیشان دەدات. دەکرەت ئەمەیان لە وەربگیرەتەوە. پراکتیکییە.
بە جەرەک زەر شتی تر پراکتیکی نین. ئەگەر بەەیت لە ئەراندا دەکرەت بە نموونە کەمەڵگایەک بنیات بنرەت کە تیایدا ئەم هەموو لەکەڵەرەوە، هەموو ئەشکەنجەدەرەکان، هەموو ئەم لومپانە کە لە کاردان دەبنە دەموکرات و دەن، ەەز لە بیروەای یەکتر بگرن، دەنگ بدەن و بەچوون وەربگرن، و ەەز بگرن ئازادی ەادەربەینی

یەکتر.ئەوان دەیکەن، من دەڵێم ئەمە خەیاڵییە. زۆر خەیاڵییە کە لە ئێراندا سەرمایەدارەکتان هەیە کە ڕێز لە خەڵک دەگرێت. چونکە ئەگەر رێز لە سوودەکانی شەڕ نەگرێت، ئەوا کولتوور و ئاینەکەی هەروەها دەبێت سەری خەڵك ببڕێت. بەڵام بەتەواوی پراکتیکی چینی کرێکاری ئێران هەستن و بێنە مەیدان و دەسەڵات بگرنە دەست و کۆمەڵگایەکی شارستانی بنیات بنێن. ئەمەش زۆر پراکتیکی ترە. ئەو چاوەڕوانییەی کە لە ئێراندا بۆرژوازییەکی دێموکراتیک و کۆمەڵگەیەکی هاوشێوەی فەرەنسامان دەبێت لەلایەن بۆرژوازی ستەمکار و بەدبەختی ئێرانەوە، خەیاڵێکە. ئەو چاوەڕوانییەی کە چینی کرێکار کە هیچ بەرژەوەندییەکی لە هیچ ستەمکارییەکدا نییە، بێتە دەست دەسەڵات و کۆمەڵگەیەکی شارستانی دروست بکات، تەواو پراکتیکییە.

من دەمەوێت بەڵام دەبێ لەسەر ئەم بنەمایە حوکمی سۆسیالیزم بدرێت. ئایا ئەو هێزەی کە دەڵێین دەتوانێت پۆتانسێل بێت بوونی هەیە؟ ئایا ئەمە سیستەمێکی عەقڵانییە؟ ئایا ئەم پێداویستیانە بوونیان هەیە کە دەڵێن؟ ئایا ئەم دژایەتیانە بوونیان هەیە و ئایا ئەمە چارەسەری بابەتیانە یان نا؟ ئەگەر بابەتی بێت، ئەوا دەگۆڕێتەوە بۆ پرسیارکەر، بەشداری بکەیت یان نا؟ چونکە ڕوونە، پێویستە بە وردی بگوترێ ئەگەر بەشداری بکەیت. دروشمی ئەمە ئەوەیە "ئەگەر بێیت ئەوە ڕوودەدات". ئەگەر کەسێک لە تەنیشت چاڵەکە دابنیشێت، ئەوە ڕوونە کە ناتوانرێت. بەڵام ئەگەر ئەمە قبوڵ بکەین کە ئەمە ڕێگای ڕزگارکردنی مرۆڤایەتییە، ئەوا پێویستە پێیوەست بکرێت، ئەگەر ئەوانیش بەشداری بکەن، بە دۆنیاییەوە ڕوودەدات. زەحمەت نییە مرۆڤەکان بۆ تایبەت مرۆڤە ماندووەکان، کەسانی شەرەفمەند، کەسانێک کە بە فریودانی ئەوانی تر ناژین، قەناعەت پێبکەین کە سۆسیالیزم ڕێگایەکە بۆ ڕزگاربوون و دەتوانرێت پەیوەندی پێوە بکرێت و کاردەکات. میدیا و قسەکەرانی چینی دەسەڵاتدار و مامۆستایانی زانکۆکانیان و ئەوانەی کە پارەیان پێدراوە بۆ ئەوەی ئینکاری ئەمە بکەن، ئەوانەن زۆرترین ئەو ئارگیومێنتانە فڕێدەدەن. ئەگینا ئەمە هیچ کێشەیەکمان نەبووە لە قەناعەت پێکردنی کەسێکی ئاسایی شایستە کە دەبێ بچێتە ناو ئەم بزووتنەوەی کۆمۆنیستیەوە و ئەم شتانەی بۆ تاقی بکاتەوە. کێشەکە هەمیشە کاتێک دروست دەبێت کە مامۆستایەکی دیاریکراوی زانکۆ دێت و دەڵێت ئەم شتانە خەیاڵین، یان کاتێک ڕۆژنامەنووسێکی دیاریکراو کە کۆرسێکی لە جەنگی سارددا بینیوە دێت و دەڵێت مومکین نییە. یان کەسێک کە بەرژەوەندییەکانی داوای ئەوە دەکەن کە بەم شێوەیە ڕوونەدات، بەرژەوەندییەکانی داوا دەکەن کۆمۆنیزم گەشە نەکات، دێت و دەڵێت بەڵێ ناکرێت، پراکتیکی

نییە! بەڵای ئێمە تەواو پراکتیکییە. قورسە بەڵام پراکتیکییە.

سابر: پرسیارێکی تر کە من لانی کەم خەم هەمە، ئێستا ڕەنگە بگەڕێتەوە بۆ لایەنە تایبەتمەندەکانی خەت، چەند کارت کرد بە نووسینی ئەم بەرنامەیە؟ چونکە هەندێک لە پارچەکانی لە وردەکاریدا زۆر وردن؛ تە چوویتە بۆ نموونە داواکاری سەبارەت بە تەندروستی گشتی یان زۆر شوێنی تر. ویستم بزانم چەند کاتت پێچوو تا بەرنامەکەت نووسی.

حیکمەت: ئاخ، ئاخ، ئاخ. لەو ڕۆژەوەی کە بڕیار بوو ئەم بەرنامەیە بنووسرێت تا ئەو ڕۆژەی کە نووسرا، پێم وایە دوو ساڵی خایاند، ئەگەر زیاتریش نەبوو. بەڵام بەو مانایە نییە کە لەم دوو ساڵەدا بەردەوام لە پشت مێزەکەوە دەنووسم. هەندێک جار کارەکە بەفیڕۆ دەچوو و ئەم بەرنامەیە لە ماوەیەکی کورتدا بە ماوەیەکی درێژ دەنووسرا. بەڕێزان بەشە سەختەکە ئەوە نەبوو کە تۆ وتت. چونکە کاتێک مرۆڤێک دەگاتە تەمەنێک و دە یان پانزە ساڵ سەرقاڵی داواکردن بوو، بە دەوری خۆیدا دەڕوانی و دەینووسی، بۆ نموونە مافی تاوانباران، تۆمەتبار، یان تەرازووی دادگای دادپەروەرانە، چی بکرێت، ئەوە وایە نەک ئەرکێکی قورس، یان مافی منداڵان. بەڵای من زەحمەت نییە بە کەسێک کە ماوەی شەش مانگە بە وردی سەیری ئەم بابەتە بکات یان گرنگی بە دۆخی منداڵانی کۆمەڵگادا داوە، بەڵگەنامەیەک بنووسێت، زنجیرەیەک داواکاری کە گوزارشت لە بنەماکانی خواستەکانمان بکات سەبارەت بە مافی منداڵان لەم کۆمەڵگایەدا. بەشی دووەمی بەرنامەکە نوسینی قورس نەبوو. ڕەنگە کاتێکی زۆری دەوێت بەو مانایەی کە مرۆڤ دەبێت دڵنیابێت لەوەی کە ئایا ئارەزووی جددی هەیە کە بەدی نەهێناوە یان نا. باشە ئەوە ڕوونە کە ئەم بەرنامەیە چەند جارێک هاتووە و رۆیشتووە و هەندێک کەس کەمەنتیان لەسەر کردووە و ئاماژەیان بەوە کردووە کە هاوکار بووە.

زەحمەتییەکە بەشی یەکەم بوو، واتە بەشی بنەڕەتی و ئەو بەشەی کە تێیدا ڕەخنە و ڕوونکردنەوەی خۆمان لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری و بنەماکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی دەخەینەڕوو. بەم مانایە، بە هەڵبژاردنی زمانی گونجاو، بە هەڵبژاردنی شێوازی نووسینی گونجاو بە ئەو جۆرە کارانە، بە ئەوەی بزانێت دەبێت چ بابەتی هەبێت، بە نموونە هەڵبژێرێت کە ئایا شەش پەرەگرافی هەیە یان هەشت پەرەگراف و ناونیشانی ئەمانە چین . وە کام ڕستە لەم باسەدا زۆرە، کام ڕستە زۆر نییە، کام خاڵ لەدەست درا. بەڵای من سەختییەکە لە بەشی

یەکەمدا بوو. لە بەشی دووەمدا مرۆڤ بە خێرایی تێدەگات کە بەڵێ، ئەمە لەبیرمان چوو باسی کاتەکانی زیادە بکەین و دەبێت یاسای کاتەکانی زیادە زیاد بکەین. بەڵام کاتێک دەرفەتێکی یەک لاپەڕەیی و یەک لاپەڕەیی و نیوت بە ڕەخنەکانت بە کورتی لە سەرمایەداری دەربڕیت، بە ھۆی ئەو قەبارە بچووکەی کە بە کارەکەت ھەیەتی، کاتت دەوێت. لە ئەنجامدا بەشی یەکەم زیاتری خایاند. بەڵام رەنگە ئەو بڕە دیاریکراوە کارە کرابێت، چونکە کاری نووسین وەکو ئەو کاتە نییە کە لەسەر مێزەکە دادەنیشیت ئەو کاتە نییە کە بەسەرت بردووە. ھەموو ئەو ساتانە لەگەڵە تێدان تا دواجار دەنووسرێت. لە ئەنجامدا ناتوانم پێتان بڵێم چەندی خایاند. بەڵام تەواوی پرۆسەکە، ئەو ڕەزامەندییە بە ئێمە بۆ نووسینی بەرنامەیەک تا نووسرا و درا بە کۆنگرە و کۆنگرە پەسەندی کرد، پێم وایە نزیکەی دوو ساڵی خایاند. ئێستا بە تەواوی لەبیرم نییە.

سابر: پێت وانییە ئەوەندە کاتی خایاند، چونکە ناچار بوویت لە رووی فیکری و شیکارییەوە لەگەڵ شتێکدا رازی بیت؟ یان دەبێ جۆرێکی تری ئەم پرسیارە بکەم؛ ئایا نووسینی بەرنامەکە خۆی خاڵی وەرچەرخان بوو بۆ تۆ لە ڕووی سیاسییەوە؟

حیکمەت: بۆ من خاڵی وەرچەرخان نەبوو لە ڕووی چەمکییەوە، نەخێر. بەو مانایەی کە بڵێم لە پرۆسەی نووسینی ئەم بەرنامەیە یان بە نووسینی ئەم بەرنامەیە، مەقولەیەکم دیاری کرد کە پێشتر بۆم دیاری نەکردبوو. ڕەنگە ئەوەی مەبەستمە ئەوەیە، بۆ نموونە باسکردنی پرسی نەتەوەیی، شێوازی مامەڵەکردن لەگەڵ پرسی نەتەوەیی یان پرسی دیموکراسی یان ئایین تەنانەت بە مانایەک، ئەمانە ئەو خاڵانەن کە ئێمە لە بڵاوکراوەکانی حیزبدا بابەتیان لەسەر دەنووسین لە کاتێکدا خەریکی نووسینی ئەم بەرنامەیەین. ئەمە راستە. بەڵام تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە تێڕوانینی ناوخۆیی منەوە ھەبوو بە ئەو پرسە، ھیچ گومانێکم نەبوو کە دەبێ چی لەبارەی پرسی نەتەوەییەوە بگوترێ. لەم ساتەدا کە دەستم بەم بەرنامەیە گرت، دەمزانی کە خواستی ئێمە سەبارەت بە پرسەکە دەبێ ئەمە بێت نەک کلیشە ئاساییەکە. یان بۆ نموونە لێرەدا چۆن دیموکراسی بھێنرێتە پێشەوە، یان پرسی چاکسازی و شۆڕش چۆن بێتە پێشەوە، یان چۆن پرسی چاکسازی و شۆڕش بھێنرێتە پێشەوە؟ زۆرێک لە تەوەرەکانی ئەم بەرنامەیە لە ماوەی سێ چوار ساڵدا لە خەباتی فیکریی ناو حیزبی کۆمۆنیستی ئێران و لە چوارچێوەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا وروژێنران. چونکە ھەڵەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری تا ڕادەیەک لە ڕەخنەگرتن – تەنانەت

چەمکەکانی مارکسیزمی شۆڕشگێڕانە — ئەو چەمکانە داڕێژرا کە پێش ئەوە لە حیزبی کۆمۆنیستی ئێراندا هەمانبوو و ئەم سەبارەی ڕووناکی دەربەدرا. بەم شێوەیە خودی چەمکەکە قورس نەبوو. کارێکی نوێ بوو. واتا نووسینی ئەمانە وەک بەڵگەنامەیەکی کورت لە چەند دەیان لاپەڕە. نووسینی بابەتێکی چل لاپەڕەیی لەسەر کێشەیەک زۆر ئاسانترە لە بابەتێکی پێنج لاپەڕەیی کە بیەوێت هەمان شت بڵێت و بە شێوەیەکی کاریگەر بیڵێت. لە ئەنجامدا ئەستەم بوو لە هەموو ئەو ڕێگایانەی کە دەتوانیت ئەم باسە بخەیتەڕوو، کامیان گونجاوە، کام زنجیرە ڕستە لە کۆتاییدا قسەت بۆ دەکات، هەڵیبژێریت. ئەم لایەنە بۆ من قورس بوو. مەبەستم ئەوەیە زۆر بیرم لێکردەوە تا دواجار بڕیارم لەسەر ئەم فۆرمات و شێوە تایبەتە دا. بەڵام ئەو هەناسەی کە دەبوو هێنرایە پێشەوە، ئەو هەناسەی ڕوونکردنەوە کە دەبوو بێتە پێشەوە، پێموایە لەم خاڵەدا کە دەستمان بە نووسین کرد، ئەمانەمان هەبوو. منیش بڕوام وایە.

سابر: پێت وایە ئەم بەرنامەیە تا ئێستا چ رۆڵێکی هەبووە؟

حیکمەت: پێموایە بە شێوەیەکی بەگەڕانەوە ناسنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و هێڵی ئەمەی پێناسە کردووە. واتە ئەم بەرنامەیە، من وەک خۆم پێم وایە ئەگەر هەموو ئەو نووسینانەی لەم بیست وچەند ساڵەدا نووسراون پێکەوە بکرێن، ئەم نووسراوە دیارترینیان دێتە دەرەوە. لەبەر گشتگیربوونی و لەبەر پوختی و لەبەر ئەوەی پرسەکان دەگرێتەوە، بە جۆرێک هەموو وشەی دیدگایەکی وتووە. دەتوانن لە خودی ئەم بەرنامەیەدا سەرەداوی بەشی زۆری هەر ڕوونکردنەوەیەک بدۆزنەوە. ئێستا، با ئەو خاڵە نوێیانە بەجێبهێڵین کە دواتر پێشکەشمان کران. گرنگییەکەی بە بڕوای من ئەوەیە کە شوناسی مارکسیزمی شۆڕشگێڕی بە شێوەیەکی نەگۆڕاوە و بە مانایەکی ڕوون نەکراوە جێگیر کرد و لە یەک شوێن داینا. ئێستا لەو حەوت هەشت ساڵەدا کە بەسەر بڵاوبوونەوەی ئەم بەرنامەیەدا تێپەڕیوە و لەو کاتەوەی بۆچوونەکانی ناو بەرنامەکە خراونەتەڕوو و داڕێژراون، چیتر کێشەمان لەگەڵ ئەو پرسانەدا نییە. وە بە ڕوونی نیشان دەدات کە ئەم چەپە کە قسەکانی لە بنەماڵەی چەپی نەریتی نییە. چ لە ئێران و چ لە ئەوروپای رۆژئاوا. دەریدەخات ئەمانە ماوئیست نین، ستالین نین، ئەمانە ترۆتسکیست نین، ئەمانە خەڵکی نین، ئەمانە چەپی دژە ئیمپریالیستی ئەمریکای لاتین نین، ئەمانە جۆرێکی دیاریکراوی کۆمۆنیزمن.

لە ئەنجامدا ئەو پێشەکییەی کە لە سەرەتای باسەکەدا ئاماژەم پێکرد، ئەنجامدرا. ئەم شوناسە پێناسە کرا. چەندە توانی لە دەوری

خۆی هێزکۆبکاتەوە، ئێستا ئێمە شاهیدی گەشەی بەرچاوی ئەو کەسانە دەبین کە تەنانەت بەشداری ئەم بەرنامەیە دەکەن، ئەم هێڵە. پەیوەستبوون یان نزیکبوونەوە لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ڕەوتێکی خێراتری بەرزبوونەوەی هەبووە. بە تایبەت لەم دوو ساڵەی دواییدا لە خودی ئێران. لە ئەنجامدا، بە جۆرێک ئەم بەرنامەیە تازە دەستی کردووە بە ڕۆڵی خۆی، بۆ ئەوەی ببێتە ئا□□ایەک بۆ یەکخستنی ژمارەیەکی زۆر لە خەڵک کە دەیانەوێت بۆ یەک ڕیزخەبات بکەن. بەڵام بە بۆچوونی من ئەمە دەلاقەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێرانە. دەلاقەی ه□□□ی کۆمۆنیستی کرێکارییە لە ئێراندا. ئەو شتەی کە هەموومان لە دەوری ئاڵایەک دەهێڵێتەوە. بەڕاستی ئاڵایە، جیاواز لە زۆر بەڵگەنامە ک□ د□□ن و دەڕۆن، ئەمە ئاڵایە و دەمێنێتەوە. جێگای سەرنجە کەس ناڵێت با ئێستا چاکسازی تێدا بکەین یان بڕگەیەکی بۆ زیاد بکەین. تەنانەت کەس هەست بە پێویستی بەپەلە ناکات کە ئەم بەرنامەیە کەمێک وردتر بکرێت. بەڕای من ئەوەندە شوێنی خۆی قایم کردوە.

سابر: وەک دوا پرسیاری ئەم بەشەی گفتوگۆکەمان کە دوو سێ خولەکمان هەیە، ئێستا دوای شەش ساڵ، پێت وا نییە کە پێویستی بە گۆڕانکاری و دەستکاری بکرێت؟

حیکمەت: ئەوەندەی من پێم وابوو، لە بەشی دووەمدا پێویستە هەندێک خواست و داواکاریی بۆ زیاد بکرێت، کە ئێمە وردتر بووین لەسەری. بۆ نموونە حیجابی ئیسلامی لەسەر سەری گەنجێکی خوار هەژدە ساڵ قەدەغە بکرێت. هەرکەسێک بیەوێت حیجاب بپۆشێت با دوای تەمەنی هەژدە ساڵی خۆی بڕیار بدات و حکومەتی ئازاد لە ئێرانیش ڕێگە نەدات هیچ مەزهەبێک بێت و هەرچی بیەوێت لەگەڵ منداڵەکەیدا بکات وەک کەروێشک یان بەرازی تاقیگە، هەر کارێکی ویست لێی بکات ،یەکێ لەچکی بدات بەسەرداو یەکێک فڵانی جێگەی لەشی ببڕێت وای لێبکات کە وا دەربکەوێت ئەمە و بێ بەش کردنی لە شتێک! پێویستە حکومەت ئەبێت ب□□□ت مافی منداڵەکە زانراوە،نوسراوەو ڕەوایە، وە ناتوانیت منداڵەکە بکەیت بێ بەش بکەیت لە مەلەکردن، پیاسەکردن، خۆشی و یاریکردن، یان لە پێکەنین، ڕاکردن، یاریکردن لەگەڵ هاوتەمەنەکانیدا، وە ئەم حیجابە نموونەیەکە لە سەپاندن.بە سەر منداڵەکەدا هیچ منداڵێکی نۆ ساڵان ناتوانێت بوەستێت و بڵێت “دەچم مەترێک قوماش دەکڕم و فڕێی دەدەم بەسەر سەرمدا”. لە ئەنجامدا دوای ساڵێک لە گفتوگۆکردن لەسەر قەدەغەکردنی حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان، پێویستە لە شوێنەکانی دیکەشدا وەک مادەیەکی مافی

منداڵان بخرێتە ڕوو. خاڵەکان بە جۆرێکن کە دەتوانرێت لە بەشی دوو□م□دا بە وردی و وردتر باسیان لێ بکرێت. سەبارەت بەو ڕووداوانەی کە لەم حەوت هەشت ساڵەدا ڕوویانداوە. من پێم وایە ڕەنگە ئەگەر ئێستا ئەم بەرنامەیە بنووسین، پێویستە بگ□□ینەوە دواوە و دووبارە سەیری ئەو ڕێگایە بکەینەوە کە دوای ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت گرتەبەر. با بڕگەیەکمان هەبێت کە نیشان بدات ئێستا گەیشتووی□ت□ کوێ. نەزمی نوێی جیهانی چی بەسەر هات؟ جیهانی تاک جەمسەری لە چ دۆخێکدا کۆتایی هات؟ ڕوانگە و ئاسۆی شۆڕشی کۆمۆنیستی و ڕزگاری کۆمۆنیستی لە جیهاندا چەند ئاسانتر و چەند سەختتر بووە. ئێستا هێزی چینایەتی چۆنە؟ بە جۆرێک دیسان سەیرکردنی جیهانی سەرمایەداری وەک ئێستا و هەروەها لە ئۆردوگای کۆمۆنیزم، لە ئۆردوگای چینی کرێکار وەک ئێستا. ئەمەش کراوەیە. بێگومان ئەوە ڕوونە کە هەرکاتێک دوای پێنج شەش ساڵ سەیری بەڵگەنامەیەک بکەین دەتوانین زۆر بەش لەو بەڵگەنامەیە ڕاست بکەینەوە. ئەگەر دەست بکەین بە بەکارهێنانی، لەوانەیە لە زۆربەی شوێنەکاندا بگۆڕێت، بەڵام ئەمانە ئەو بڕگە سەرەکیانەن کە پێموایە دەتوانن بگۆڕدرێن.

بەشی چوارەم ١٤:١٤ خولەکە

سابر: شەوتان باش و سوپاس بۆ ئامادەبوونت مەنسوور حکمەت.

حیکمەت: تکایە.

سابر: لە چەند بەرنامەی پێشوودا پرسیاری گشتیترمان لەسەر بەرنامەکە هەبوو. ئێستا دەمانەوێت سەرنج بخەینە سەر خاڵە تایبەتترەکانی ناو بەرنامەکە. له سه ره تای به رنامه ی حیزبی شیوعی کرێکاری، باس له “جیهانێکی باشتر” ده کرێت و ئه وه ی مومکینه ، مرۆڤه کان ده توانن ئه م دنیایی باشتر بکه ن، و حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری پێش هه موو شتێک سه ر به ئێره یه . پرسیارەکە ئەوەیە کە ئەمڕۆ باسکردن لە بنیاتنانی دنیایەکی باشتر بووەتە تایبەتمەندییەکی جیاکەرەوەی ڕەوتێک. ئایا هیچ ڕەوتێکی سیاسی هەیە کە بەڵێنی دنیایەکی خراپتر بە خەڵک بدات؟

حیکمەت: بێگومان ئەمە وا نییە، نەخێر، ڕەنگە پێویست بێت زیاتر ڕوونی بکەیتەوە. ڕوونە کە وا نییە.

سابر: مەبەستم ئەوەیە بۆچی ل□□و□ دەست پێبکەین؟ بۆچی بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە “دنیایەکی باشتر”ەوە ڕاستە و

دەتوانرێت ئەم جیهانە بنیات بنرێت…

حیکمەت: خاڵی دەستپێکی بەرنامەی "جیهانێکی باشتر" ئەوەیە کە کۆمۆنیزم شتێکی جیا نییە لە هەوڵە مێژووییەکانی مرۆڤ بۆ باشترکردنی ژیانی. ئەمە خاڵی دەستپێکی شیکاری ئەم بەرنامەیە. چونکە ڕەنگە مەد بێت کۆمۆنیزم بە زنجیرەیەک ئایدیاڵ و ئایدیاڵ و بەرنامە بۆ کۆمەڵگا کە ئاشکرا بوون و ئێستا ئێمە ئەمەمان دەوێت. ئەوەی ئێمە لە بەرنامەکەماندا هەیە ئەوەیە کە خواستی دادپەروەری کۆمەڵایەتی، ئارەزووی خۆشگوزەرانی، خواستی یەکسانی، خواستی ئازادی، ئەو ئارەزووانەن کە لە سەردەمی بوونی مرۆڤەوە لە مێژوودا بوونیان هەبووە و لەوەتەی جیاکاری هەبووە، یەکسانی خواستێک بووە، ئازادیش لە سەردەمی کۆیلایەتییەوە ئامانجی مرۆڤایەتییە، خۆشگوزەرانی هەمیشە ئایدیاڵێکی مرۆڤایەتییە. وە کۆمۆنیزم بەم مانایە فراوانترە بەشێکە لەو هەوڵە مێژووییە مرۆییە بۆ ئەوەی باشتر بژی، ئازادتر بژی، دادپەروەرانەتر بژی. دەڵێت ئەمە یەکەم بەرنامەی خۆی هەیە.

سابر: ئەو پرسیارەی کە دەمەوێت هەر لە سەرەتای بەرنامەکەدا بیکەم کاتێک باسی دەکرێت، لە هەمان کاتدا لەسەر خاڵێک کە جەختی لەسەر دەکرێتەوە ئەوەیە کە لەگەڵ بیروباوەڕی خورافاتییەکان کە دەیانەوێت دۆخی ئێستا وا دەربکەوێت کە هەمیشەیی. واتە دەوترێت کە کۆمۆنیزمی کرێکاری دژی ئەم بیرۆکەیەی دۆخی ئێستا و جیهانە.

حیکمەت: نەخێر ئەوەی لە بەرنامەکەدا هاتووە ئەوەیە کە خەڵک دژی ئەمەن. ئەو دەڵێ لە قووڵایی بوونی هەر مرۆڤێک و هەموو نەوەیەکی مرۆڤایەتیدا دەمارێک هەیە کە ئارەزووی ژیانێکی باشتر دەکات و پێی وایە دەتوانرێت بە دەستی خۆی ئەم ژیانە باشتر بکرێت، ئەمەش بە پێچەوانەی بیرکردنەوە زاڵەکانە، بۆچوونە باڵادەستەکان کە تەنانەت لە جیهانی مۆدێرنی ئەمڕۆشدا ژمارەیەکی زۆر لە مرۆڤەکان بە قوربانی هۆکارگەلێک دادەنرێت کە لە دەرەوەی کۆنترۆڵی ئەواندایە. هەژاری و نایەکسانی و هەڵاواردن و بێبەشی و سەختی بە شتێک دەزانن کە مرۆڤ ناتوانێت لێی رزگاری بێت. بەرنامەکە بەو باسە دەست پێدەکات کە لە قووڵایی بوونی مرۆڤدا هەموو مرۆڤێک دەزانێت یان لانیکەم هیوای باشترکردنی ژیانی خۆی بە هەوڵی خۆی هەیە و ئەم گریمانەیە بوونی مرۆڤایەتییە، جا چ وەک تاکێک بێت، وەک دیاردەیەکی بەکۆمەڵ، یان وەک نەوەیەک. وە کۆمۆنیزم بە وردی لەم گۆشە هاوبەشەی هەموو مرۆڤەکانەوە سەرچاوە دەگرێت، پێش هەموو شتێک. پێش ئەوەی بگەینە کرێکاران، پێش ئەوەی بگەینە

ئیستغلالکردنەکە، کۆمۆنیزم لەڕووەوە دەڵێت کە مرۆڤەکان دەیانەوێت باشتر بژین. ئەمە بابەتی بەرنامەیە. یەکەم: دەیانەوێت باشتر بژین و دووەمیش دەزانن کە بە هەوڵی خۆیان دەتوانن باشتر بژین. لێرەدایە کە ئەمە بە پێچەوانەی قەدەرزانی و بێدەسەڵاتی مرۆڤەکان دادەنێت کە لە بیرکردنەوەکاندا زاڵە و بە تایبەتی لە ئاییندا بانگەشەی بۆ دەکرێت. دەشێت مرۆڤەکان چەندە پڕوپاگەندەی بیری خورافاتی لە دەوروبەریان بکەن، سەرەڕای حوکمی ئایین، سەرەڕای حوکمڕانی ئایدۆلۆژیا فۆرمییەکانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری، کە وا لە مرۆڤ دەکات لەبەردەم ئەو پرسانەدا کە ڕووبەڕووی دەبێتەوە، زۆر بێ بایەخ دەربکەوێت و وا دەکات دەربکەوێت بێدەسەڵات بێ گۆڕینی دۆخی خۆی، خەڵک هەمیشە هەیانە لە ژیانیاندا، هەوڵدەدەن باشتر بژین و ئەم هەوڵە جەوهەری هاوبەشی کۆمۆنیزمە لەگەڵ هەموو مرۆڤایەتیدا.

سابر: ئایا ئەمە باسێکی فەلسەفییە سەبارەت بە ڕۆڵی مرۆڤ لە ژیانی خۆیدا، یان جۆرێکە لە ڕاگەیاندن کە کۆمۆنیزمێکی کرێکاری سەر بە خواستی هەموو مرۆڤەکانە بۆ باشترکردنی ژیانیان؟

حیکمەت: ڕوونە کە باسێکی فەلسەفی لە پشتەوەیە و ئەمە باسێکی فەلسەفی زۆر ناسراو و بەرفراوانە. لە هەموو قوتابخانەکاندا جارێک باس لە قەدەری پێشوەختە و ئیرادەی ئازاد دەکەن، لەسەر ئەوەی کە ئایا چارەنووسی مرۆڤەکان لە دەستی خۆیاندایە یان دیاری کراوە، لەسەر ئەوەی کە ئایا پشکی ئێمە لە ژیاندا شتێکە کە ئێمە خۆمان دیاری دەکەین یان پێشوەختە دیاری کراوە. هەموو قوتابخانەکان تا ڕادەیەک لەڕووەوە دەست بەم کارە دەکەن تا بزانن مرۆڤ چەندە دەسەڵاتی لە ژیانیدا هەیە، چەند توانای هەیە. بەم مانایە کۆمۆنیزم، لانیکەم کۆمۆنیزمی ئێمە، دەڵێت چارەنووسی مرۆڤایەتی لەڕووی دادپەروەرییەوە، لەڕووی ئـــــــــــازادییەوە، لەڕووی خۆشگوزەرانییەوە بە تەواوی لەدەستی خۆیەتی و ئەوە هەوڵی تاک و بەکۆمەڵی کەسانێکە کە چۆنێتی ژیانیان دیاری دەکەن. بەم مانایە بارگرانییەکی فەلسەفی لە پشتەوەیە و ئەویش ڕەسەنایەتی پراکتیک و ڕەسەنایەتی کردارە، گومانی تێدا نییە. بەڵام بەرنامەکەمان ئەمە دەخاتە بەردەم ئەو بیرۆکانەی کۆمۆنیزم، وەک ئەوەی کۆمۆنیزم فۆرمولێک بێت و ڕەچەتەیەک بێت بۆ باشتربوونی جیهان کە ئاشکرا بووە و هەم حەتمییە و هەم تازەیە. بەم مانایە تازەیە، وەک ئەوەی یۆتۆپیایەک بێت کە گەیشتبێتە مێشکی کەسێک و بیەوێت بیخاتە ڕوو. ئێمە دەڵێین ئەم هەوڵە کۆمۆنیستییە درێژکراوەی هەوڵی بەردەوامی مرۆڤایەتییە بۆ باشترکردنی دۆخەکەی، کە ئەگەر دواتر گرنگی بدەیت

کاتێك دەبینە سەر وەرزی شۆڕش و چاکسازی لەم بەرنامەیەدا، دیسانەوە لە چوارچێوەیەکی هاوچەرخدا لەگەڵ ئەم بیرۆکەیەدا گیر دەخۆین. لەوێدا دەبینین لە ڕووی مێژووییەوە مرۆڤایەتی دادپەروەری و ئازادی و خۆشگوزەرانی ویستووە و کۆمۆنیزمیش لەم هەوڵ و خواستە دێرینە و سروشتییەی مرۆڤەوە سەرچاوە دەگرێت. لە بەشی شۆڕش و چاکسازیدا دەبینین کۆمۆنیزم ئێستا لە هەموو سەنگەرێکی خەبات بۆ ئاوەدانی و ئازادی و چاکسازی لە پێنای خەڵکدایە، تەنانەت ئەگەر ئەو هەوڵەش بە خۆی کۆمۆنیستی نەبێت. دەمەوێت بڵێم پەیوەندییەکی هەیە لەگەڵ ئەم لایەنەی هەوڵی مرۆق بۆ باشترکردنی دۆخی خۆی.

سابر: حەز دەکەم ئەم خاڵە ڕوون بکەیتەوە کە وتت کۆمۆنیزمی کرێکاری سەر بە کۆمۆنیزمێکی پراکتیکی و دەخالەتکەرە.

حیکمەت: هەمان ئەومەقولەی حەتمییەی کە تۆزێک باست کرد، کە مێژووی مرۆڤایەتی پێشوەختە نووسراوە، تەنانەت هەندێک جاریش ئەوانەی لە نەریتی کۆمۆنیستیدا کاریان کردووە، تا ڕادەیەک ئەم بیرۆکەیەیان پەرەپێداوە کە کۆمۆنیزم ئایدۆلۆژیایە لەسەر بنەمای خۆدزینەوە، ئەو قبوڵنەکردنە لە قۆناغە مێژووییەکان و ئەوەی کە داهاتوو پێشوەختە دیاری کراوە. ئێستا لە بۆچوونە ئایینییەکاندا، داهاتوو بەهۆی پەروەردگاری خودایی یان دەستی چارەنووسەوە، پێشوەختە دیاری کراوە، لە تیۆری کۆمۆنیزمی ناکرێکار و سۆسیالیزمی نامارکسیزمدا، بە جۆرێک پێشوەختە دیاری کراوە کە جیهان، سروشت، هێزە بەرهەمهێنەرەکان، پێکهاتەکان و پەیوەندییە بەرهەمدارەکانی مرۆڤ بەرەو ئاراستەیەکی حەتمی دەبەن. ئێمە وا بیر ناکەینەوە. لە هەمان کاتدا ڕوونە کە ئاراستەی گشتی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بریتییە لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو دژایەتی و گرژیانەی کە ئێستا هەن، چارەسەرکردنی ئەو گرژیانەی کە ئێستا هەن و چارەسەرکردنی ئەم دژایەتیانە، لە هەمان کاتدا، ئایندەی مرۆڤایەتی بە ئەوەی بەرهەمی پراکتیکی مرۆڤ بێت و ئەگەر مرۆڤەکان ناچاربن بیکەن هەڵبژێرن و هەندێک نەوەی مرۆڤ ڕێگایەکی دیاریکراو بگرنەبەر، ئەوا داهاتوو بە شێوەیەکی جیاواز دیاری دەکرێت. بەم مانایە کۆمۆنیزمی ئێمە کۆمۆنیزمێکە لەسەر بنەمای ڕەسەنایەتی کردار و ڕەسەنایەتی هۆشیاری دامەزراوە. بەو مانایەی کە سەرکەوتنی سۆسیالیستی، سەرکەوتنی دادپەروەری مرۆڤایەتی، دەرئەنجامی گەشەی بزووتنەوەیەکە کە ئەم دادپەروەرییە، ئەم ئازادی و خۆشگوزەرانییە دەوێت و ئەم بزووتنەوەیە دەبێت زیندوو و ئامادە بێت و کاری بۆ بکرێت، و ئەم بزووتنەوەیەش دەبێت چالاک بێت و ڕابەرەکانی بڕیاری دروست بدەن بە سەرکەوتن. لەناوچەوانی هیچ مرۆڤێکدا نەنووسراوە کە سەرمایەداری

بە ناچاری دەچێتە ناو سۆسیالیزمەوە و هەمووان ئازاد دەبن. لەوانەیە بچێتە بەربەریزم، لەوانەیە بچێتە ناو فاشیزمەوە، یان لانی کەم سی ساڵ، پەنجا ساڵ، سەد ساڵ لە پشت ئەم پرۆسە مێژوویيانە بێت. باشە، لە سەد ساڵدا، سێ نەوە دێن و دەڕۆن، و بە دیدی ئەوان، ئایندەیەکی حەتمی نەبوو، لە ئەنجامدا. من دەمەوێت بڵێم ئەم جۆرە کۆمۆنیزمە کە ئەمە پێشنیاری دەکەین و “دنیایەکی باشتر” هەڵبژاردەی ڕوانگەیەکە بە قووەی پراکتیکییە و بڕوای بە ڕۆڵی خودی مرۆڤەکان هەیە لە بنیاتنانی ژیانیاندا.

سابر: پرسیارێک کە دەکرێت لێرەدا بوروژێنرێت، وەک وتت، نزیکەی زۆرێک لە ئایدیۆلۆژیاکان، یان ڕەنگە هەموویان، دەڵێن بەڵێ، شتێک حەتمییە یان ئەمە دۆخی ئێستایە، ئەمەیە کە هەیە. یان کەسانی ئایینی وا دەڵێن ڕۆژێک دێت مەسیح دێت یان ئیمامی زەمان دێت یان ئەوەندە و بەم شێوەیە دێت و جیهان ڕزگار دەکات. بەڵام پرسی کۆمۆنیزم و کۆمۆنیزمی کرێکاری ئەوەیە کە مرۆڤەکان خۆیان مێژوو دروست بکەن، وەک ئەوە وتتان. بەڵام پێت وانییە ئەمە دۆخەکە لاواز بکات لەڕووی ئەوەی کە پێویستە هەمووان لە خۆیان بپرسن ئایا کۆمۆنیزم مومکینە یان نا؟ ئایا تێدەگەیت مەبەستم چییە؟

حیکمەت: بەڵێ بە تەواوی تێدەگەم.سەیرکەن، ئەم بۆچوونە بەنرخە و ئەو بۆچوونانەی کە بە جۆرێک بەڵێنی دۆخێکی باش دەدەن و مرۆڤەکان بەرەو بەهەشتێکی بەڵێندراو دەبەن و تەنانەت پێشوەختە فریادڕەسەکان دەناسێنن، ئەوانە یان بەشەکانی کۆمەڵگا کە دێن و ڕزگار دەکەن، ئەمانە لەسەر هەست و سۆزیان هەیە.وە هەست و سۆزەکانی جەماوەری بەرفراوانی خەڵک کار دەکەن. بەو مانایەی کە گەشبینییەکان دەهێڵنەوە بە ئەوەی سەرەڕای سەختییەکان لە دیمەنەکەدا بمێننەوە، بۆ نموونە هەڵی شەڕ بەم شێوەیە زیندوو بهێڵنەوە. بزووتنەوە ئایینییەکان بە بەڵێندان بە بەهەشت و بەڵێندان کە ئەگەر شکستیان هێنا بێت، بەڵام لە ڕاستیدا سەرکەوتنیان بەدەستهێناوە، هەوڵدەدەن ڕیزەکانیان لە هەڵوەشانەوە ڕابگرن و ئۆردوگاکەیان بە یەکخراوی بهێڵنەوە. ئەم بەکارهێنانە لە خورافات و بەکارهێنانی خورمای خەیاڵی بۆ کێشان و جوڵاندنی مرۆڤەکان هەمیشە تا ئێستا بەشێك بووە لە مێژووی مرۆڤایەتی و دەکرێت بگوترێ ئەمە بەکارهێنانی نەزانی و وەبەرهێنانە لە نەزانی مرۆڤەکان و وەبەرهێنان لە ترسی مرۆڤەکان، وەبەرهێنان لە هیوای تێنەگەیشتوویی و کەسانی ناڕوون ئەگەر کۆمۆنیزم لەم بارەیەوە نەبێت. کۆمۆنیزم بزووتنەوەیەکی سیاسی چینێکی کۆمەڵایەتی زۆر

بابەتییانەیە کە لە کارگەکاندا کاردەکات، هیچ بەرژەوەندییەکی لە ئیستغلالکردن و ستەمکاریدا نییە، هیچ بەرژەوەندییەکی لە جیاکاریدا نییە، هیچ بەرژەوەندییەکی لە خاوەندارێتی تایبەتدا نییە، هەربۆیە ئەنجامێکی زۆر بابەتیانەی هەیە، هەوڵی گۆڕانکاری دەدات ئەمە و شتێکی تر لە شوێنی خۆی دابنێت لەسەر خاوەندارێتی هاوبەش و یەکسانی خەڵک. وە زۆر ڕوونە کە ئەم بزووتنەوەیە سیاسییە ئەگەر بڕیاری هەڵە بدات لە ئامانجەکەی دوور دەکەوێتەوە. ئەمە بەم سادەییە گفتوگۆ دەکەین. ئەمە دەڵێین کۆمۆنیزمی کرێکاری واتە بزووتنەوەی سیاسی چینی کرێکار و بزووتنەوەی سۆسیالیستی چینی کرێکار بزووتنەوەیەکە کە لە راستیدا سەردەکەوێت بەسەرلایەنی بەرامبەری خۆیدا، دەبێت لە راستیدا هێزەکانی فراوانتر بکات، لە راستیدا دەبێت لە بارودۆخە مێژووییەکاندا بڕیاری دروست بدات لە فەرمانی بردنەوە بکە. لە ناوچەوانی نەنووسراوە کە سەردەکەوێت.

سەیرکە ئەمە لە ڕوونکردنەوە جۆراوجۆرەکانی کۆمۆنیزمدا هەیە تا ئێستا، کە چینی کرێکاری خستەتە شوێنی مەسیح و ئیمامی زەمان. لە ڕاستیدا چینی کرێکار ڕزگارکەری کۆمەڵگایە و ڕێک هەمان سیناریۆ و شانۆگەری ئایینییان گرتووە و هەوڵیان داوە ئەمجارەیان لەگەڵیدا پڕوپاگەندەی سۆسیالیزم بکەن. ئەمە هێڵی ئەمە نییە. ئەمە کۆمۆنیزم نییە. ئەگەر مرۆڤ بە وردی سەیری مارکس بکات، بۆی دەردەکەوێت کە مارکس بە هیچ شێوەیەک بەڵێنی فریادڕەسێکی نوێ بە بەهەشتێکی نوێ و شاری خەونەکان نییە. جۆرێکی دیکەش لە نوسخەی دووەم و سێیەمی ئایینی مەسیحی نییە. کۆمۆنیزم بزووتنەوەیەکی ماتریالی و سیاسی و پراکتیکی هاوچەرخە و باسەکەی لەسەر دەسەڵاتی سیاسییە، باسی دەوڵەتە، نەک ڕزگاری بە مانا کۆنەکەی وشەکە. دابڕانێکە لە بیرکردنەوەی ئایینی کە وا لە مرۆڤەکان دەکات بەدوای فریادڕەسدا بگەڕێن. ئیختیار دەدات بە دەستی مرۆڤەکان خۆیان، ئیرادەیان پێدەبەخشێت کەدەخالەت لە چارەنووسی خۆیاندا بکەن، لە ئەنجامی مەقولەکانی وەک هۆشیاری، یەکڕیزی، ڕێکخستن، خەبات، یاخیبوون، مانگرتن، ئەمانە دەبنە یەکلاکەرەوە لەم بیرکردنەوەدا، لە بەراوردکردندا بە متمانە، پشت بەستن(توکل)، نوێژ، هیوا، باوەڕ، کە لە بۆچوونە خورافات-ئایینییەکاندا دیارە، لەم هەوڵەی ڕێکخستن، یەکڕیزی، خەبات، هۆشیاری و هتددا یەکلاکەرەوەیە. لە ئەنجامدا بە زانینی ئەوەی کە کۆمۆنیزمیش بێتە گۆڕانەوەیەکی ئایینی، کۆمۆنیزمی ئەمە گۆڕانەوەیەکی تەواو نائایینی و دژە ئایینی سۆسیالیزمە. پشت بە بابەتییەتی کۆمەڵگا و ماتریالیتی کۆمەڵگا و پراکتیکی مرۆڤایەتی و دیاریکردنی ئەم پراکتیکە دەبەستێت.

سابر: چەندین چەمکی سەرەکی لە "دنیایەکی باشتر"دا چەندین جار دووبارە دەبنەوە، یەکێک لەوانە ئازادی و یەکسانییە. ئێستا ڕەنگە بێین دوو چەمک. ئەمشەو ویستم کەمێک باسی ئەمانە بکەم. ئەوە خۆتان ئاماژە بەوە دەکەن کە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری تاکە بزووتنەوەیەک نییە کە باسی ئازادی و یەکسانی دەکات چ لە ڕووی مێژووییەوە و چ لە ئەمڕۆدا. ویستم بپرسم، ئەگەر بمانەوێت بنەچە و ڕیشەی ئەم ئازادی و یەکسانییە بدۆزینەوە، تا چەند دەگەڕێیتەوە دواوە؟

حیکمەت: پێم وایە تا سەرەتای یەکەم کاریگەرییەکانی دیلبوون. لە کۆیلایەتییەوە تا یەکەم کەس کە دیل کران و بە کۆیلە کران تا ئەمڕۆ، مەقولەی ئازادی تاوتوێ کراوە. لە یەکەم جیاکارییەوە، لە پلەی یەکەمەوە کە کۆمەڵگا دابەش دەبێت بەسەر چینەکان و چین و توێژو بەشی خوارەوە و سەرەوەدا بەش دەبێت. لە یەکەم شوێنەوە کە حکومەت دروست دەبێت و لە یەکەم شوێنەوە کە زوڵم و خنکاندن دەست پێدەکات، هەژموون دەست پێدەکات، لە خاڵی پێچەوانەی خۆیدا بەرگری لە دژی دەست پێدەکات، بێگومان لە ماوەی چەند هەزار ساڵەکی مێژوودا مرۆڤایەتی چەمکی ئەمەی پێناسە کردووە ئازادی و یەکسانی بەپێی ئەو جیهانەی کە لە هەر ساتێکدا تێیدا دەڕۆیشت، بۆ کۆیلە ئازادی مانای ئەوەیە کە چیتر کۆیلە نییە. بەڵام ئەو ڕاستییەی کە ئێستا کە کۆیلە نییە، بەڵکو مەقولەی مافی دەنگدان هێشتا دروست نەکراوە، یان هیچ سیستەمێک و هیچ حکومەتێک پشتی پێ نابەستێت و لە خەڵکەوە سەرچاوە ناگرێت، و پشت بە دەنگی خەڵک نابەستێت، ئەوکاتە بە هیچ شێوەیەک نایەتە مێشکی کەس و پەیوەندی بەوەوە نییە. ئەوەی کە کۆیلە نییە و ئەشکەنجە نادرێت و جەستەی هی کەس نییە، پیاوێکی ئازادە و دەتوانێت لە بیاباندا بڕوات و کەس ناتوانێت بیگرێت و بە زنجیر بیبەستێت، لانی کەم لەبەر ئەوەی کۆیلەیە ، ئەمەش مەقولەی ئازادی بۆ ئەو یان بۆ ڕەعیەتەکان ڕوون دەکاتەوە، ئازادی یەک مانای هەیە. بۆ دونیای ئەمڕۆ ئازادی مانایەکی هەیە کە پەیوەندی بە دونیای ئەمڕۆوە هەیە. هیچ گومانێک لەم بابەتەدا نییە کە بێبەشترین کەسی ئەمڕۆ مافی زیاتری هەیە لە کۆیلەی هەزارو پێنج سەد ساڵ لەمەوبەر.. بەڵام ئازادی لە هەر قۆناغێکدا مانایەکی هەیە لە پەیوەندی لەگەڵ کۆیلایەتی لەو قۆناغەدا. بەڕای من ئازادی لە بنەڕەتدا چەمکێکە…

سابر: ببورن با بچینە لای ئازادی. ویستم بزانم ئەو ئازادی و

یەکسانییەی کە لە دونیای مۆدێرن باسی دەکەیت لە کوێوە دێت؟ وەک ڕوونتان کردەتەوە جیاوازە لەو ئازادییەی کە مەبەست لێی کۆیلە یان وەرزێرێک بووە. ئێستا زۆر کەس باسی ئازادی و یەکسانی دەکەن، ئەمە لە کوێوە دێت؟

حیکمەت: با ئەم دووانە لەیەک جیا بکەینەوە، چونکە ئازادی و یەکسانی دوو مەقولەی تەواو جیاوازن، دەتوانین ڕاستەوخۆ باسی هەریەکەیان بکەین.

سابر: من بە تەواوی لەگەڵ ئەوەدام، سەرەتا باسی ئازادی بکەم، دواتر باسی یەکسانی بکەم.
حیکمەت: ئازادی لە بنەڕەتدا دوو لایەنی هەیە، یەکێکیان نەگەتیڤە. واتە نابێت هیچ سنوورێک بۆ مرۆڤێک هەبێت. شتێک کە دژی کۆیلایەتی بەرز دەکرێتەوە. ئەوەی نابێت بێت. ئازادی بەو مانایەی کە کەس ناتوانێت مرۆڤ سنووردار بکات. ئازادی بەو مانایەی کە هیچ ناچارییەک لەسەر تۆ نییە، دەتوانیت ڕاست بکەیت، ڕێگەت پێدراوە گوزارشت لە خۆت بکەیت. ئەم ئازادییە لە ڕووی سیاسییەوە مانادارە. مانای یاسایی و کولتووری هەیە. ئازادی لە پەیوەندییە کەسی و کۆمەڵایەتییەکاندا مانای هەیە. دەکرێت سەرنجی بدرێتە. لایەنەکی دیکەی ئازادی لایەنی ئیجابی خۆیەتی. ئەگەر وا گریمانە بکەین کە من ئازادم لە دەربڕینی بۆچوونی خۆم، بەڵام ئەگەر میدیا پێویست بێت بۆ دەربڕینی بۆچوونی خۆم لەم سەدەی ئەمڕۆدا و من بە قەدەر سەرە دەرزییەک توانای داراییم نییە بۆ کۆنترۆڵکردنی میدیایەک و بەشداریی تێدا بکەم و بەکاری بهێنم، ئەوا بێگومان ئەو ئازادییەی من تەنها مەرەکەبی سەرکاغەزە ئازادی قسەکردنم کاتێک هیچ سنوورێک نییە بۆ ئەوەی قسەکانم بکەم، لە ڕاستیدا لە ڕوانگەیەکی نەرێنییەوە لە شوێنی خۆیدایە. کەس نەهاتووە دەمم بوەستێنێت، بەڵام هیچ بەڵگەیەک نییە بۆ ئەوەی من ئەمە پراکتیزە بکەم. بۆ نموونە لە حاڵەتی ئەبستراکتەکەیدا، بۆ نموونە کەس بێزارت ناکات، تۆ ئازادیت لە فڕین، بەڵام لە ڕووی تەکنیکییەوە، لە ڕووی فیزیکییەوە، بۆ تۆ مومکین نییە. لە ئەنجامدا شێوازی پراکتیزەکردنی ئەم ئازادییە لەسەر بنەمای فڕین مرۆڤەکان ئەوەیە کە هەوڵ دەدەن ئامراز و ئاسانکاری دروست بکەن کە ڕێگەیان پێدەدات لە ڕاستیدا بفڕن. فڕینی مرۆڤ قەدەغە نییە، بەڵام بەهۆی نەبوونی ئیمکاناتەوە ناتوانرێت.

ئەو لایەنە نەرێنییە، کە زۆر گرنگە، یەکسەر پێشنیاری مەقولەی حکومەت و چینی دەسەڵاتدار دەکات، هەروەها ئەو نەریت و ئایدۆلۆژیا و دامەزراوە سیاسی و دامەزراوە فەرهەنگیانەی کە خەڵک ناچار دەکەن

خۆیان دەرنەبڕن. بۆ نموون▯ ر▯نگ▯ی پێنادرێت هەندێک شت بڵێت، ر▯نگ▯ی پێنادرێت بە شێوازێکی دیاریکراو رەفتار بکات، ر▯نگ▯ی پێنادرێت هەندێک شت ئەنجام بدات، ئەمەش تەیفێکی فراوانی هەیە. لە نەبوونی مافی دەنگدان و نەبوونی مافی چالاکی سیاسی و پێکهێنانی ڕێکخراو و سەندیکا، تا ▯▯نگ▯ نەدان بە گەشتکردن، تا ▯▯نگ▯ نەدان بە جیابوونەوە، تا نەبوونی مافی خوێندن، تا ▯▯نگ▯ نەدان بە دەربڕینی دژە -بۆچوونی ئایینی، بۆ ئەو▯ی ▯▯نگ▯ نەدرێت بۆچوونی کۆماری لە وڵاتێکی شاهانەدا دەرب▯▯ت لە جیهانی هاوچەرخی ئێمەدا ئەوەی ئێوە داوای دەکەن هەموو جۆرە. من و تۆ ئەو مافانەمان نییە کە ئەمریکییەک لە ئێراندا هەیەتی. دەتوانێ بە ئاسانی بە باڵاترین دامەزراوەی وڵاتەکەی بڵێ من باوەڕم نییە، ڕازی نیم و بڵێم ئازادی بیرم هەیە و هەرچیم بوێت دەیڵێین. لە ئێران تەنانەت ناتوانیت کۆمێنت لەسەر حیجاب بکەیت. دەڵێن تۆ باوەڕت وایە حیجاب شتێکی باش نییە؟ بڕۆ بۆ زیندان! تەنانەت تا ئەم ڕادەیە من هیچ پەیوەندییەکم بەوەوە نییە کە ئەو وڵاتە فاشیست و دواکەوتووە و حکومەتەکەی چەندە کەنەپەرستەە. من دەمەوێت بڵێم تەنانەت بە دەربڕینی بۆچوونی خۆت لەسەر پرسێک، رەنگە هەڵوێستی سێیەم بە لەسێدارەدان لە وڵاتێک لەم دونیای ئەمڕۆدا بەرەوڕوو بێتەوە، لە وڵاتێکی تردا ر▯نگ▯پێدراوە. بەڵام ئەو مەودایەی ئازادی سیاسی لایەنی نەرێنی پرسەکەیە. پەیوەندی مرۆڤ لەگەڵ بەرهەمهێنان، پەیوەندی مرۆڤ لەگەڵ… لایەنە ئەرێنییەتیەکەیەتی.

سابر: وتت ئازادی دوو لایەنی ئەرێنی و نەرێنی هەیە. لێرەدا دەتوانم پرسیارێک بکەم؟ ئایا دەکرێ بڵێین لایەنی نەرێنی زیاتر لایەنی یاسایی ئازادییە و لایەنی ئەرێنی زیاتر لایەنی پراکتیکی و ڕاستقینەیە یان هەرچۆنێک بێت دەگاتە کوێی جیهانی ڕاستقینە؟

حیکمەت: بە پلەیەک لە خۆبەزلزانین دەتوانرێت ئەم لێکدانەوەیە بکرێت، بەڵام لایەنی نەرێنی تەنها یاسایی نییە. دەبینیت، گەرەنتی ئەدا کارکردنی چیتر یاسایی نییە. گریمان تۆ بڵێی من ئازاد بم هەرچی بیر لە خودا و ئایین و بێ ئایین بکەمەوە بیڵێم وایە؟ لەوانەیە تۆ لە ڕووی یاساییەوە ئازاد بیت، بەڵام کۆمەڵەی تیرۆریستی ئیسلامی ئەگەر ئەم کارە بکەیت، لە شەقامدا تەقەت لێدەکات. تەنانەت ئەگەر بۆ نموونە سەلمان ڕوشدی قسە بکات، ▯▯نگ▯یان پێدەدەن تەقەی لێبکات، یان من و تۆ سزای لە سێدارەدانمان بەسەردا سەپێندرا، ڕەنگە لەبەر بۆچوونەکانمان بێت. لە ئەنجامی

ئەوەی کە کەسێک رێگەی پێدراوە بۆچوونی خۆی دەرببڕێت، ئایا وتنی ئەمە گەرەنتی جێبەجێکاری هەیە یان نا و وتنی ئەوە زیانی مرۆڤ دەخاتە مەترسییەوە، ئایا پێویستە خۆ سانسۆر بکات یان نا، دوو مشتومڕن. واتە یاسایش نییە. هەروەها دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە چ دامەزراوێک لە کۆمەڵگادا هەیە کە ئەم ئازادییە دەپارێزێت. چەندە ئەمە پرەنسیپە و سەرکوتکردنی ئازادی ئیستسنایە. چەند سەرکوتکردنی ئازادی لەناو کۆمەڵگادا بە سوك چاوی لێ دەکرێت و چۆن ڕێگری لێ دەکرێت. تەنها یاسایی نییە. ئەگەر هەزار و یەک یاسا دابنێیت کە ماف بە مرۆڤەکان ببەخشێت بەبێ ئەوەی لەگەڵ هێزە سیاسییە ڕاستەقینەکان و پێکهاتەی مەدەنی کۆمەڵگادا بگونجێت بە شێوەیەک کە ئەم مافانە بپارێزێت، ئەوە بێ سوودە – بێگومان سوودی هەیە، باشترە لە هیچ – بەڵام هێشتا وەڵام نییە. من و تۆ ئازادین بۆچوونی خۆمان دەرببڕین، بەڵام ئیخوان موسلمین بڕیاری تیرۆرکردنمان دەدات، یاخود ڕەنگە سکوادەکانی مەرگی فراکسیۆنە ڕاستڕەوەکانی لایەنگری ئەمریکا فڵان بۆ فڵان ڕەخنەگر بکەن. ئەمەش سنووردارکردنی ئازادییە. بەم مانایە یاساییە دەرکەوتنی کەیسەکەیە، بەڵام هاوسەنگی هێزە مەدەنی و سیاسییەکان نیشان دەدات.

بەڵام ئەو لایەنەی سەلماندن. ئەو ڕاستییەی کە ئازادی بەڕاستی مافی خۆی پاراستووە، کەسێکە مافی هەیە، بەڵام چەندە لە ڕووی ماددی و کۆمەڵایەتییەوە دەکرێت گوزارشت لەو ئازادییە بکرێت و ئەو ئازادییە بەکاربهێنرێت و بەدی بهێنرێت، تا ڕادەیەکی زۆر ئابوورییە، تا ڕادەیەکی زۆر کراوەیە بەڕوویدا .هەروەها یاساییە. گریمان وەک وتم نموونەی میدیاکان وەردەگرم. ئەگەر لە کۆمەڵگایەکدا میدیا کەرتی تایبەت بێت و لەسەر بنەمای قازانج بەڕێوەبچێت، ئەوا کەس مایکرۆفۆنێکی لە بەردەم کەسێکدا نەدەگرت کە لەسەر شەقام دەڕوات تا بزانێت بۆچوونەکەی چییە لەسەر پرسێکی دیاریکراو. بەڵام ئەگەر ئەو سیستەمەی میدیای تیایدا بوونی هەیە کراوە بێت بەڕووی مرۆڤەکاندا، رێگەی جیاواز هەیە کە مرۆڤەکان دەتوانن پێکەوە کۆببنەوە، ڕۆژنامەی هەبێت، کەناڵی تەلەفزیۆنی هەبێت، کەناڵی رادیۆیی هەبێت، لەسەر ئینتەرنێت بێت، ئەوا دەبینین خەڵك زیاتری هەیە مۆڵەت بدەن، ئەگەری قسەکردنیان زیاترە. ئەگەر هەمان مەقولەی ئینتەرنێت و ئەو ڕاستییە لەبەرچاو بگرین کە ئێستا نزیکەی هەر کەسێک دەتوانێت ژوورێکی لەسەر دابنێت و تەنانەت بە تێچووی کەم تەلەفزیۆن یان کەناڵی ڕادیۆیی خۆی بخاتە سەر ئینتەرنێت، نەیانتوانی ڕایبگرن و زۆرێک لە وڵاتە تاکڕەوەکانیش دەیانتوانی ، ئەوە بەهێزکردنی خەڵکە تا ڕادەیەک، بەهێزکردنی

خەڵکە بۆ ئەوەی بتوانن قسە بکەن. لایەنی ئیجابی ئازادی دەبێتە ئەرکی سۆسیالیزم، ئەرکی شۆڕشی سۆسیالیستی ئەوەیە کە ئاسانکارییەکانی کۆمەڵگا لە نێوان خەڵکدا دابەش بکات و بە یەکسانی و ئازادانە لەبەردەستی خەڵکدا جێیان بهێڵێت بۆ ئەوەی هەمووان بتوانن گەشە بکەن و ئەوەی لە دڵی خۆیاندا هەیە دەری ببڕن و قسە بکەن ئازادی ڕادەربڕین و خۆدەربڕین کە هەموو مرۆڤێک هەیەتی، تەنها بە هاتنەدونیایەوە. مرۆڤەکان دەتوانن بچن دەنگیان لەلای یەکتر ببیستن، دەتوانن هەستی دڵی خۆیان بهێننە دەرەوە. بۆ ئەوەی بتوانن پلانی خۆیان بۆ کۆمەڵگا لەگەڵ باقیدا بخەنەڕوو. دەتوانن بەدیلەکانیان بخەنەڕوو. بۆ ئەوەی بتوانێت بڵێت دەبێت بە کام ئاراستەدا بڕوات و بە کام ئاراستەدا نەڕوات. دەتوانن داهێنەری هونەری خۆیان پیشانی یەکتر بدەن. ئەمەش پرسێکی دیکەی ئەگەرەکانە، پرسی پابەندبوونی کۆمەڵگا بەو ڕاستییەوە کە ئەرکی کۆمەڵگایە ڕێگە بە هاوڵاتیانی بدات کە توانای داهێنەری خۆیان گەشە بکەن. ئەمە ماچکردنی دەستی سۆسیالیزمە. واتە ئەگەر لایەنی نەرێنی ئازادی لە مێژوودا لەسەر شانی لیبرالیزم و ڕووبەڕووبوونەوەی لیبرالیزم لەگەڵ بیرکردنەوەی ئۆتۆکراتیک و ڕەهاخوازدا بووبێت، ئەوا لایەنی ئەرێنی ئازادی و بەدیهێنانی دەرئەنجامی سەرکەوتنی سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم دەبێت.

سابر: زۆر سوپاس. کاتمان زۆر کەمە، بەڵام ئەگەر بکرێ، تکایە کەمێک زیاتر لەسەر ئەم لایەنەی ئەرێنییە ڕوون بکەنەوە کە لەسەر شانی کۆمۆنیزم دەبێت. واتە ئایا مەبەستت ئەوەیە بە گۆڕینی پەیوەندییە ئابوورییەکان و نەهێشتنی ئیستغلالکردن و هەڵاواردن و دروستکردنی یەکسانی ئابووری، ئازادیی ڕاستەقینە بەدی بهێنرێت؟

حیکمەت: بە مانایەک جۆرێکە لە ئازادی کە مەرجی دروستکردنی یەکسانییە. زیاتر لە هەموو شتێک مەرجی دروستکردنی کۆنتڕۆڵێکی هاوبەش و خاوەندارێتی هاوبەشە بەسەر سامانی مرۆڤایەتیدا. ئەگەر ئاسانکارییەکانی جیهان لە دەستی ئەم و ئەودا قفڵ بکرێن و قۆرخکاری ئەم یان ئەو کەسە یان کۆمپانیا بێت، ئەوا باقی خەڵکی جیهان لە بازنەکەی دەکەونە دەرەوە و ناتوانن هەر سوودێکی لێ وەربگرن بۆ دەربڕینی خۆیان یان کاریگەری لەسەر چارەنووسی جیهانەکەیان. ئەگەر مەرجی ئەوەی مرۆڤەکان بەڕاستی هەست بکەن کە ئازادن و ئەگەر شتێک پێیان وابێت کە بتوانن کاتەکانیان لەگەڵ مرۆڤایەتیدا هاوبەش بکەن و کاریگەریان لەسەر چارەنووسی تاکەکەسی و دەستەجەمعییان هەبێت ئەوەیە کە ئەم ئاسانکاریانە پێویستە

بەکاربهێنرێن و لە بەردەستیاندا بن. بەم مانایە هیچ قوتابخانەیەک جگە لە کۆمۆنیستەکە هەوڵی نەداوە کۆمەڵگا بخاتە بەردەستی کۆمەڵگا، کۆمەڵگا بخاتە بەردەستی مرۆڤایەتی. باقی قوتابخانەکان باس لەوە دەکەن کە خاوەنی ئەم قۆرخکارییە. کۆمۆنیزم تاکە قوتابخانەیە کە دەڵێت ئێمە قۆرخکاریمان ناوێت، خاوەندارێتی تایبەتمان ناوێت، کۆمەڵگا بەرهەمێکی بەکۆمەڵی مرۆڤایەتییە و دەبێت وەک گروپێک لەدەستی مرۆڤایەتیدا بێت و نابێت قۆرخکاری تاک یان گروپی بەسەرەوە بێت.

بەشی شەشەم ١٧:٤٨ خولەکە

سابر: ئەمە شەشەمین زنجیرەی بەرنامەی ئێمەیە لەو زنجیرە وتووێژانەی کە لەگەڵ مەنسوور حکمەت، نووسەری بەرنامەی “دنیایەکی باشتر”ی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران کردوومانە. وە هەروەک بەڵێنمان دابوو، هەروەک لە بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێراندا هاتووە، درێژە بە گفتوگۆی ئازادی دەدەین. بەڕێز حیکمەت، وێڕای سوپاسکردن، ویستم ئەمە بڵێم: سەیرکە، ئێستا کەسانی دیکەش لە کۆمەڵگا مرۆییەکاندا باس لە ئازادی دەکەن.

حیکمەت: هەمووان قسە دەکەن.

سابر: بەڵێ هەمووان قسە دەکەن. جاری ڕابردوو تۆزێک لە ڕۆڵی لیبرالیزم لە مێژوودا ڕوون کردەوە. بەگشتی ئازادی لە دەزگای هزری لیبراڵیدا چییە؟

حیکمەت: لیبرالیزم ئایدۆلۆژیایەک و قوتابخانەیەکە هەوڵ دەدات مرۆڤەکان لە فیودالیزم ڕزگار بکات. کەسەکە تاکەکەسی بکەن بە یەکەم جار نابێت مرۆڤ ببێتە ڕەعیەتی کەس، مرۆڤ نابێت بەشێک بێت لە موڵکی هیچ چین و توێژێکی فیۆداڵی یان هەر پاشایەتی و کەنیسەیەک. مرۆڤ دەبێت تاک بێت و بتوانێت بە ئازادی شوێنی نیشتەجێبوونی خۆی بەجێبهێڵێت و بچێتە شوێنێکی ترەوە، بتوانێت کار بۆ هەرکەسێک بکات کە بیەوێت، بتوانێت خاوەنی شتێک بێت، بتوانێت بیفرۆشێت، توانای کڕینی هەبێت. بە جۆرێک تاک ئەتۆمیزە بکرێت، دابەش بکرێت بەسەر یەکە سەرەتاییەکەی خۆیدا، ببێتە تاک لە کۆمەڵگادا، بۆ ئەوەی بتوانێت بە بازاڕی سەرمایەدارییەوە ببەسترێتەوە، کە هەروەها لەسەر بنەمای کاڵا و یەکەی کاڵاکان دامەزراوە. ئەگەر ڕای ئەوە بێت، ناتوانرێت بازرگانی لەگەڵ خەڵکی عەشیرەت بکرێت کە هەموویان گوێ لە سەرۆکی عەشیرەتەکەیان بگرن.

سەرمایەداری واتە هەموو کەسێک دێت بە فرۆشتنی کارەکانی لە بازاڕی کاردا، هەرکەسێک بیەوێت بچێت پارەکەی بەدەوریدا فڕێبدات، ئەگەر کەسێک خاوەنی شتێک بێت، پێویستە وەبەرهێنان بکات و کۆمپانیایەک دابمەزرێنێت و کەبەکە بکات. ئەم نەرمییە و ئەم شکاندنی دامەزراوە و پێکهاتەکانی کۆمەڵگەی کۆن بە شێوەیەک کە تاک ئازاد بکات، مەرجی پێویستی سەرمایەدارییە. لە ئەنجامدا لیبرالیزم ئایدیۆلۆژیای سەرهەڵدانی سەرمایەدارییە و ئایدیۆلۆژیای سەدەی ١٧ و ١٨ و نەزدە رزگارکردنی مرۆڤ لە دەسەڵاتی پاشایەتی فیوداڵی، لە کەنیسە، لە سیستەمی ئاغا و کەیلەکان و لە… سیستەمی زەمینداری ئەوروپای ڕۆژئاوا. ئەمە ڕێڕەوی لیبرالیزمە. وە ڕوونە کە هیچ قوتابخانەیەک نایەت بڵێت ئەمە دەمانەوێت ئەمە بکەین. هەمووان باسی ئایدیاڵەکان دەکەن. لە ئەنجامدا لیبرالیزم ئایدیاڵەکانی خۆی پێناسە دەکات، مافی مرۆڤ پێناسە دەکات، وێنەیەک لە مرۆڤێکی ئازاد دەدات. وە کاتێک ئەمانە کە دەکەیتەوە دەبینیت کە ئەم پیاوە ئازادەی لیبرالیزم زۆر لە بۆرژوازی دەچێت. کەسێک کە بتوانێت موڵکی خۆی بفرۆشێت، بیکڕێت، کرێکار بەکرێ بگرێت، خاوەنی ماڵی خۆی بێت، خاوەنی ڕەگەزی خۆی بێت، موڵکەکەی پیرۆزە، حکومەت ناتوانێت دەستوەردان لە کارەکانی بکات، فیوداڵ ناتوانێت دەستوەردان لە کارەکانی بکات، سوپاکان ناتوانن شمشێرێکی بەسەردا بکێشێ، ئەم کەسە ڕێزی لێ بگیرێت

سابر: ببورن، لەم ڕووەوە ئایا بەیاننامەی مافی مرۆڤ، کە ئێستا لە جیهاندا زۆر کاریگەرە، هەر لە ئەم چوارچێوەدایە؟

حیکمەت: بەڕای من بەیاننامەی مرۆڤ نیشانەی لیبرالیزمە، بە دڵنیاییەوە. بەڵام بەیاننامەی مافی مرۆڤ دەرئەنجامی قۆناغێکی خەباتی خەڵکە بە بەدەستهێنانی مافێکی بنەڕەتی. بە نموونە لە قوتابخانەی لیبرالیزمدا هیچ شتێک لەبارەی جیاکاری ڕەگەزییەوە نییە کە سپی پێستەکان یان ڕەشپێستەکان هەیانبێت. چونکە لیبراڵ دەتوانێت بە پێناسە — و ئەویش بوو — لایەنێکی لیبراڵ بێت، بەڵام ژنی وەک مرۆڤ پێناسە نەکرد و مافی دەنگدانی پێ نەدا، بەڵام بە بەچوونی ئەو، لە قوتابخانەی لیبراڵ لانەدا. خەڵک کەسێکی ڕەشپێستیان بەمرۆڤ قبوڵ نەدەکرد، خۆی بە کۆماریخواز و لیبراڵ دەزانی، بەڵام کەسێکی ڕەشپێستی لینچ کرد* و دەنگی پێ نەدا. تا ناوەڕاستی ئەو سەدەیەی کە ئێمە تێپەڕین، لە شەستەکاندا لە ئەمریکا مافی دەنگدانیان نەبوو. کەسێکی ڕەشپێست مافی ئەوەی نەبووە بچێتە ناو هەمان کافێیەکەوە کە کەسێکی سپی پێست تێیدا نان

دەخوات، یان منداڵەکەی نەیدەتوانی لەگەڵ سپی پێستەکان بچێتە هەمان قوتابخانە. من دەمەوێت بڵێم لە ڕوانگەی خۆیانەوە ئەمە دژایەتییەک نەبووە لەگەڵ لیبرالیزمدا. ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ پلەیەکە لە ئەنجامی هەوڵەکانی کەسانی دیکە بۆ سەپاندنی ئەم ڕاستیانەی لە هەمان کاتدا — بەڵێ کردیان. واته لیبرالیزمی ڕووت ته نها له چوارچێوه ی لیبراڵی خۆیدا وه ك قوتابخانه یه ك كه ئازادی به شێوه یه كی نه رێنی پێناسه ده كات و ڕێگری له ده ستێوه ردانی ئه وانی تر له ژیانی خه ڵك ده كات، مه رج نییه له خۆیه وه بگاته هیچ کام له و ئایدیا مرۆڤانه . هەروەها دەتوانێت تاچێریزم لێی دەربچێت، چالاکوانەکی یاسای دارستانەکانیش دەتوانێت لێی دەربچێت. تا چەند مافە مەدەنییەکانی خەڵک و مافە مەدەنییەکانی خەڵک، نەک تەنیا مەدەنی، مافی مرۆڤی خەڵک، مافی مرۆڤ دەچێتە گۆڕەپانەکەوە، تەنانەت لەم چوارچێوەیەشدا، قەرزاری بزووتنەوە چەپەکان، سۆسیالیستەکان یان سۆسیال دیموکراتەکانە، کە تا ڕادەیەک ئەوانی هێنایە ناو قوتابخانەی ئایدۆلۆژیا بۆیا دەست لە ئەوروپای ڕۆژئاوا، کە لە پشت ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤەوەیە. پایەیەک لە ئایدۆلۆژیای ئەوروپای ڕۆژئاوا لیبرالیزمە، بەڵام پایەیەکی دیکە هەوڵی سۆسیال دیموکراسییە، کە هەرچی بووەت بیکاتی لیبرالیزم و کاراکتەری بەتەواوەتی نەرێنی و نکۆڵیکارانەکەی چاک کرد و لایەنەکی ئەرێنی بە هەندێک لە داواکارییەکانی داوە.

سابر: ئێستا کە باسمان لە مافی مرۆڤ کردووە، با لێرەدا یەک شت بڵێین، دواتر بەگشتیتر درێژە بە باسی ئازادی دەدەین. لەوێدا جەخت لەوە دەکرێتەوە کە مافی خاوەندارێتی مافێکی پیرۆزە بۆ مرۆڤ. باشە ئەمە شتێکە لە لیبرالیزمەوە هاتووە. مەسەلەکە ئەوەیە کە ئەم مافانەی مرۆڤ، بە دانان بە مافی خاوەندارێتی، بە کردەوە بوار دەدەن بە هەمان بارو دۆخ کە وەک خۆی بمێنێتەوە. پاشان پرسیار ئەوەیە، ئایا تا چەند دەتوانێت ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ ئاڵای خەباتێکی ڕاستەقینە بێت بۆ ئازادی؟

حیکمەت: بە بڕوای من، خەڵک تەنیا کاتێک دەگەنە بەردەم ئەم لەدوانە، بۆ نموونە دژی حکوومەتی مارکۆس لە فلیپین یان خومەینی لە ئێران، خامنەیی، خاتەمی، دژی تالیبان، دژی ڕژێمی ئاپارتاید لە باشووری ئەفریقا. بەم پێیە ئەم لەدوانە ئاسانە، داواکارییەکی سادە “ئاغا ئەم خەفەکردنە هەڵوەشێنەرەوە” دەتوانێت ئاڵای خەبات بێت. من دەمەوێت بڵێم کۆمەڵگا ناهاوسەنگە، کۆمەڵگای سەدەی بیستەم کە تێیدا دەژین، توندوتیژترین خنکاندن لەخۆدەگرێت بۆ حکومەتەکانی

وەک فەڕەنسا و سوید و ئەمریکا. راگەیاندنی مافی مرۆڤ چیتر شایەنی شەڕی فەڕەنسا نییە. کە دەتەوێت ئەمە بکەیتە ئاڵای خەباتێکی رزگاریخوازی لە فەڕەنسا، لانیکەم وەک بارودۆخێکە. یان هەندێک جار دەتوانیت بۆ ئاماژەکردن پێی ڕێگری لە دڕندەیی بکەیت. بەڵام ئەگەر کەسێک بەیاننامەی مافی مرۆڤ بخاتە بەردەم خامنەیی، ڕەفسەنجانی، حکومەتی خاتەمی، لە وڵاتەدا وەک مانیفێستێکی کۆمۆنیستی ددێتە بەرچاو. چونکە هەموو ئەوشتانەی کە لەناوئەمەدایە لە ئێران پێشێل دەکرێت. سەبارەت بە پیرۆزی خاوەندارێتی، ئەگەر خاوەندارێتی پیرۆز بێت و ڕێگە بە هەمووان بدرێت هەرچی بیەوێت بە موڵک و سەرمایەکەی بیکات، بیمەی بێکاری بونی دەرەکی نابێت و چاودێری تەندروستی بەخۆڕایی و تەنانەت کوتانیش بونی دەرەکی نابێت. ئەگەر ئەم شتانە لە کۆمەڵگای سەرمایەداریدا هەبن، ئەوە لەبەر ئەوەیە کە لە بنەوە هاتوون، ئەمانەیان لە خاوەن موڵك وەرگرتووە، ناچاریان کردوون بەم بەهەیە ڕازی بن. لە ئەنجامدا پیرۆزی خاوەندارێتی پێچەوانەی مافەکانی مرۆڤە. ناکرێ پیرۆزی موڵک و ماڵی خۆتت هەبێت و بانگەشەی بەرگریکردن لە مافی مرۆڤ بکەیت. چونکە مافی مرۆڤ دەبێت لە خاوەن ئامرازەکانی بەرهەمهێنان وەربگیرێت، هەروەها ئەوان بەقسەیخۆش ئەم کارە ناکەن، بۆیە پێویستە لێیان وەربگیرێت. لە خاوەندارێتییان کەم بکرێتەوە بۆ ئەوەی پشکێک بۆ خەڵک تەرخان بکرێت. لە ئەنجامدا لێپرسینەوە نییە، بۆ ئەوروپای ڕۆژئاوا و بۆ ئەمریکاش ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ بەڵگەنامەیەکی بەسوود نییە بۆ خەبات. بۆ لیبراڵێک یان نووسەرێک یان خێرخوازێک لە ئەفغانستان ئەم ئاڵایە بەرز بکاتەوە و بڵێت "بابە ئەمە بکە بە بنەما"، ئەوە ڕوونە کە هەموو خەڵک دەنێ ئەوە و دەستی ماچ دەکەن و دەڵێن چ پێغەمبەرێکە، چ ڕزگارکەرێکی گەورەیە هاتووە بزانە چی دەڵێت! نابێت مرۆڤ لێرە و لەوێ فڕێ بدرێت و بکوژرێت، گرنگ نییە چی بکەیت یان نا، مرۆڤ مافی هەیە. دەمەوێت بەڵام ئەوە ناهاوسەنگی دۆخەکەیە کە پەیوەندی بەم لێدوانە بەخشیوە. ئەگینا سەردەمی ئەمە لەم لێدوانە تێپەڕیوە.

سابر: باسی ئازادی و لیبرالیزمت دەکرد. بە هەمان شێوە لە وتارەکەتدا ئاماژەت بەوە کرد کە چۆن تا ئێستا لە ئەوروپای ڕۆژئاوا چەمکی ئازادی یان ڕاگەیاندنی مافی مرۆڤ کە ڕەنگە بەرزترین ئاستی ئازادی ڕوون کردبێتەوە، تا ڕادەیەک لە ژێر کاریگەری خەباتی سۆسیال دیموکراتەکاندایە. من دەمەوێت زیاتر لەسەر ئەم بەشەی "خەباتی سۆسیال دیموکراتە کان" ڕوون بکەیتەوە، چۆن کاریگەری هەیە و سنوورەکانی ئەم داواکارییە بۆ ئازادی چین؟

حیکمەت: سەیرکە، بەڕای من بناغەی بیرۆکەی سۆسیال دیموکراسی، بابەتی دابەشکردنی سامانە. لە هەمان کاتدا کە کۆمەڵگا لە چوارچێوەی کلیشەی سەرمایەداریدایە و لیبرالیزم ئایدیۆلۆژیای فەرمییە و هەموو موڵکێک پیرۆزە و چینی سەرمایەداریش دەبێت ئامادە بێت بەشێک لە سامانەکەی و بەرهەمی سامانە کەڵەکەبووەکەی بۆ سەقامگیری دابەش بکات لە کۆمەڵگا یاخود بۆ دروستکردنی کۆمەڵگایەک بە ڕووخساری مرۆڤەوە، بۆ نموونە کە هەژاری تیادا نییە یان پەروەردەی تێدا نییە، دەرمان دەتوانێت تێیدا بوونی هەبێت و هاوڵاتیانی کۆمەڵگا بەگشتی خۆشگوزەرانییەکی باڵاتریان هەبێت ئاستێک، کە کۆمەڵگایەکی شیاوی بەرگەگرتن بێت. باشە ئەوە ڕوونە کە ئەمە بەشێکی ئاماژەیە بۆ ئەو بەشانەی چینی دەسەڵاتدار کە ئاواتیان بۆ کۆمەڵگایەکی شارستانیترە. بەتەنها بەخۆی کەڵەکەبوون و کەڵەکەبوون هەموو کێشەکە نییە بۆ ئەو، پێی وایە دەبێت بەشێک لەم کەڵەکەبوونە ئامانجی ئاوەدانی کۆمەڵگا بێت تا ڕادەیەکی قبوڵکراو تا لانیکەم بتوانن چێژ لە بەرهەمەکانی وەبەرهێنانەکەیان وەربگرن لەگەڵ ئا ویژدانێکی ڕوون. ئەگەر کۆمەڵگایەک کە منداڵێکی شەش ساڵان لە کانگای خەڵوزدا هەبێت، بڕووخێت، بۆرژوازی کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم و سەدەی بیستەم کە ڕاست دەڕوات، هەست بە شەرەف و ڕێز لەخۆیدا ناکات، هەوڵ دەدات، کە هەندێک جار وا هەیە . بۆ تایبەت کە کەبکەیەکە وەک یەکە، کانەک یان یەکەیەک کە ناچار دەبێت لە ژێر فشاردا کارەکانی منداڵەکە لە خۆیدا هەڵبوەشێنێتەوە، دەبێتە توخمێکی فشار لەسەر یەکەکانی تری بەرهەمهێنانی ڕکابەرەکان کە ئەوانیش دەبێت هەڵیبوەشێننەوە. بە جۆرێک میکانیزمێک کە تیایدا ئەم مافانە تیشکیان دەخرێتە سەر. بەڵام لە پشت ئەم هەموو ڕێزامەندییەی چینی دەسەڵاتدار بۆ ئەم چاکسازییانە، فشاری چینی کرێکار دەبینین. ئەمە فشاری چینی کرێکار دەبینین کە هەموو ئەم دیاردەیەیان ناوەت. لە ئەنجامدا، سۆشیال دیموکراسی هەمیشە دەگۆڕێت بۆ ئامرازێکی بۆرژوازی، ئامرازێکی چینە سەرمایەدارەکان بۆ گەیاندنی فشاری کرێکاری بە ڕیفۆرمیزمێک لە چوارچێوەی کۆمەڵگەی هەبوودا. سۆسیال دیموکراسی بە کردەوە لە هەموو شوێنێک هەیە، ئەو فراکسیۆنانەی چینی دەسەڵاتدار چین کە لە چوارچێوەی یاسایی بوونی دەخی ئێستا و لە چوارچێوەی پیرۆزی خاوەندارێتی و پیرۆزی سەرمایەداریدا ئامرازێک ئامادە دەکەن، بە جۆرێک کە ڕیفۆرمخواز و گۆڕانکاری- بەدوای فشاری کرێکاردا دەگوازرێتەوە بۆ بزووتنەوە یاساییەکان و ڕێکخستنەکان بۆ هەنگاونان لە کۆمەڵگادا. بزووتنەوەیەکی چاکسازییە لە کۆمەڵگادا. لە پشتیەوە فشاری چینی کرێکارو بەبەشانی ناو کۆمەڵگایە. لە لایەکی دیکەوە بەشێک لە چینە

دەسەڵاتدارەکان پێیان وایە هەندێک جار پێویستە ئەم ڕێکخستنە بە سەقامگیری کۆمەڵگا یان بۆ بژاردەی سەرمایەداری ئەنجام بدرێت. هەروەها ئایدۆلۆژیای تایبەت بە خۆیان هەبوو.

سابر: کەواتە دەتەوێت بڵێیت سۆشیال دیموکراسی جۆرێکی باشترە لە سەرمایەداری؟

حیکمەت: سەرمایەداری بە ڕووخسارێکی ئینسانییەوە، سەرمایەدارییەکی باشتر. بەڵام لە ڕووی مێژووییەوە بەم شێوەیە دروست نەبووە. لە ڕووی مێژووییەوە هەمیشە یەکەم بزووتنەوەکانی لە چینی کرێکاردا دەبینیت. واتە چ ئایدۆلۆژیایەک دەنێ پێشەوە و سۆشیال دیموکراسی دابڕژن و بزووتنەوەی کرێکاری بە خۆیانەوە ببەستنەوە و هەژموون بەسەریدا بپارێزن، بابەتێکی دیکەیە. لەوانەیە لە یەکێک لە دەرگاکانی سۆشیال دیموکراسیدا بزانن کە کرێکاران لێرە لەم سەرتا ئەوسەر دانیشتوون، سەندیکاکانی کرێکاران پەیوەندییەکی بەرفراوانیان لەگەڵدا هەیە، زۆرێک لە سەرکردەکانی سۆسیال دیموکراسی کرێکارانن کە لە پێگەیەکی ڕاستەوخۆوە هاتوون و هەوڵیان داوە بزووتنەوەی چینایەتی خۆیان ڕزگار بکەن، با لەم دۆخە دەربچن. بەڵام ئەو ڕاستییە ناگۆڕێت کە تەواوی چوارچێوەی ئایدیۆلۆژی سیاسی گشتی سۆسیال دیموکراسی و "لیبریالیزم" – هەمان ئەو ڕەوتانەی کە ساڵانێک لە ئینگلتەرا لە کاردا بوون یان لە سوید لە کاردا بوون و لە فەرەنسا لە کاردا بوون – باڵی چەپ چینی دەسەڵاتدار کە هەوڵدەدات سەرمایەدارییەکی دەستکاریکراو دروست بکات بە ڕووخسارێکی مرۆیی کە لە ڕوانگەی ئەوانەوە بەردەوام بێت.

سابر: کاتێکی زۆرمان نییە، بەڵام دەمەوێت لێرەدا یەک دوو پرسیار بخەمە ڕوو، هەرچەندە کورتە. یەکێکیان ئەوەیە کە ئێستا لە سۆشیال دیموکراسیدا گەیشتینە پێناسەی ئازادی، بەڵام ئەی چەپەکانی تر؟ کۆمۆنیزمی ڕووسیا؟ یان ئەوانەی ساڵانێکە وەک کۆمۆنیست دەناسرێنەوە، جیاوازی نێوان ئەوان و لێکدانەوەی لیبراڵ یان سۆسیال دیموکراتی لە ئازادی چییە؟

حیکمەت: ئەمە باسێکی زۆر وردە، نازانم چەندە، لانیکەم ئەمڕۆ چەندە دەتەوێت باسی بکەیت. بەڵام ئەوەی لە ماوەی سەدەی بیستەمدا بە ناوی کۆمۆنیزمەوە لەدایک بوو، بە تایبەت لە دوو جەمسەری یەکێتی سۆڤیەت و چین، دەرئەنجامی پرۆسەیەکی مێژوویی دیاریکراو بوو. وەک بیرکردنەوە لە ئاسمانەوە نەهاتە خوارەوە. بەرهەمی ڕووداوە مێژووییەکانی پێش خۆی بوو. بە تایبەت ئەزموونی سۆڤیەت لەو ڕوانگەیەوە گرنگە کە ئەوەی دواتر بوو بە یەکێتی گەلانی سۆڤیەت یان

بلۆکی ڕۆژهەڵات سەرەتای شۆڕشێکی کرێکاری بوو، کەم تا زۆر لەسەر ئەو هەڵانەی ئێستا باسی دەکەین. لە ساڵی ١٩١٧دا شۆڕشێکی کرێکاری لە ڕووسیا ڕوودەدات و لە پێگەیەکی تەواو ئینتەرناسیۆنالیستەوەیە. ئەو کرێکارانەی دەیانەوێت بە شەڕ بڵێن "نا" و ئاوەدانی لە کۆمەڵگادا جێگیر بکەن. هەمان ئەو بیرکردنەوانە کە لە "دنیایەکی باشتر"دا دەیبینین، تا ڕادەیەکی زۆر بنەمای بزووتنەوەی بەلشەفیزمە. بەڵام دوای ٥٠ ساڵ، ٦٠ ساڵ، ٧٠ ساڵ سەیری دەکەیت، ئەو قۆناغەی کە لە دابەزیندایە، هیچ نیشانەیەکی ئەو جۆرە سەرەتاییەی نییە. بۆیە باس لە ئەزموونی یەکێتی سۆڤیەت و چین و ئەم جۆرە کۆمۆنیزمە لەسەر ئەوەیە کە چی بەسەر ئەو ڕووداوە مێژووییەدا هات و سەرهەڵدانی بزووتنەوەی کرێکاری. تەنانەت لە چینیشدا ئەمە وانییە. چین لە سەرەتاوە بزووتنەوەیەکی نەتەوەییە، بزووتنەوەیەکی دژە کۆلۆنیالیزمە، بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی دژە ئیمپریالیزمە لەناو کۆمەڵگادا بەهۆی ئەو سەنگ و قورساییەی کە ناوی کۆمۆنیزم لەو سەردەمەدا هەیەتی و بە تایبەتی بەهۆی ئەو ئیعتیبارەوە کە ناوی کۆمۆنیزم لە نێو خەڵکی بەبەشی جیهان و هەموو کەسێکدا دەزیویێتیەوە ئەو دەیەوێت لە کۆلۆنیالیزم ڕزگاری بێت، خۆی بە سۆسیالیست ناودەبات، چینیش بزووتنەوەیەکی سۆسیالیستی دەستپێکرد. ئەگەر ئەمڕۆ ئەوە رویبدایە، ئەو پارتەی بوو بە حزبی کۆمۆنیستی چینی ناوی خۆی نەدەنا حیزبی کۆمۆنیستی چینی، بە خۆی ناوەدەنا پارتی دیموکراتی چینی، هەروەها خۆی ناو نەدەنا چینی سوور یان چینی شیوعی، ئەویش دەبوو خۆیان ناویان دەنا چینی دیموکراتیک یان چینی دیموکرات یان چینی پەرلەمانی. ئەمڕۆ مەقولەی دیموکراسی و دیموکراسی ڕۆژئاوا ئەو ئیعتبارەی هەیە. بەڵام کاتێک لە ناوەراستی سەدەی بیستەمدا شۆڕشی گەل لە چین ڕوودەدات، شۆڕشێکی جەماوەری دەبێت بە ئەوەی لەو دۆخە دەربچێت و شۆڕشێکی نەتەوەیی بێت، لەو هەموو شۆڕشە نەتەوەیی و سەربەخۆخوازانە و نیشتمانسازی کە لەو ماوەیەدا لە زۆرێک لە وڵاتە دواکەوتووەکانی جیهان ڕوویدا، ڕوودەدات، خۆی بە "چینی کۆمۆنیست" ناودەبات و ماو تسیتۆنگ کە لە ڕاستیدا سەرکردەیەکی نیشتمانییە، بەدوای گەورەیی وڵاتەکەی و باشترکردنی بازاڕی ناوخۆیی چیندا دەگەڕێت، دەبێتە یەکێک لە جەمسەرەکانی "کۆمۆنیزم"ی نێودەوڵەتی. لە ئاکامی ئەم باسەدا ئاڵۆزە کە بە نموونە ستالین، ماو، ترۆتسکی، پێگەی ئەوان لە بیری کۆمۆنیستی کرێکاراندا چییە، یەک باسە، ئەوەی ئەم جەمسەرانە پەیوەندییان بە کۆمۆنیزمەوە هەبووە، باسێکی دیکەیە. لەڕووی بیروباوەڕی ئەم جەمسەرانە (با چین بەلایەکدا جێبهێڵین چونکە پێموایە بەگشتی ئەزموونێکی دواکەوتووە)، لەڕووی مەقولەیەکەوە وەک

ئەزموونی سەقیەت یان کەمەنیزمی ئەوروپی یان "چەپی نوێ" لەڕووی بیروباوەڕەوە، ئەمانە خاڵی لاوازن بە بەراورد بە لیبرالیزمی ڕۆژئاوا و سۆسیال دیموکراسی. وە هەندێک خاڵی بەهێزیان هەیە و لە هەندێک ڕووەوە تەنانەت لە ڕووی ئازادی و ئایدیالیزمی مرۆڤەوە لە دواوەن و لە هەندێک ڕووەوەلە پێشیانەوەن، کە پێویستە لە باسێکی وردتردا بەڕای من ڕەخنەیە.

بنەمای ئەم چاوپێکەوتنە زارەکییە. ئەمە ئەو دەقەیە کە دەنیس ئازاد لە شریتی ئەم چاوپێکەوتنە دەستکاری کردووە.

hekmat.public-archive.net #3390fa.html

*لینج کردن: بە دادگا سزادانی ڕەشپێستەکان لە ئەمریکا لەسەردەمی گەزپەرستیدا. وەرگێڕ